

Marie Cathrine Løver Thu

"Det er som et fengsel!"

En romlig analyse av lavsikkerhets fengselet som total institusjon. En kvalitativ oppgave om avdeling Leira ved Trondheim fengsel.

Masteroppgave i Sosiologi

Veileder: Johan Fredrik Rye

Juli 2020

Marie Cathrine Løver Thu

"Det er som et fengsel!"

En romlig analyse av lavsikkerhets fengselet som total institusjon. En kvalitativ oppgave om avdeling Leira ved Trondheim fengsel.

Masteroppgave i Sosiologi
Veileder: Johan Fredrik Rye
Juli 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

*Tittelen: "*Det er som et fengsel!*" spiller på humor og spiller på både som hvordan Leira fengsel ikke alltid oppfattes som et fengsel, men likevel er det og som ett stikk til hvordan dagens situasjon med Covid-19 får mennesker til å benytte seg av termen "fengsel" om hverdagen med korona og karantene, selv uten systemisk maktforskjell og den "instituert mistillit", som jeg mener er mer beskrivende for ett fengsel enn kravet om å oppholde seg innenfor fire vegger over en tidsperiode.

Sammendrag

Problem	Denne oppgaven bruker problemformuleringen: <i>Hva skjer med fengslet som total institusjon når det "åpnes opp" og hva betyr det for soningserfaringen?</i> Og multiple forskningsspørsmål for å underbygge problemformuleringen.
Teori	Problemformuleringen besvares ved bruk av Goffman sin kjente teori om totale institusjoner, begrepet kropp-uten-tillit av Thomas Uglevik og en fengselsgeografisk forståelse av begrepet romlighet.
Metode	Det er brukt kvalitativ metode, med et 2 ukers feltarbeid ved Leira Lavsikkerhetsfengsel, uformelle samtaler, observasjon og 6 kvalitative intervjuer med innsatte ved institusjonen. I tillegg til nøkkelsamtaler med ansatte.
Argumentasjon	Det argumenteres for hvordan det å fjerne de fysiske barrierene i et fengsel, som kan sies å være grunnleggende for å opprettholde en fengselsinstitusjons oppdrag: å holde individer mot deres vilje på et fysisk begrenset område som en form for frihetsberøvelse. Er med på å endre den institusjonaliserte mangelen på tillit, og på denne måten også bryter et mønster av opplevd objektivering av innsatte.
Konklusjon	Det konkluderes med at innsatte selv ikke eksplisitt diskuterer den endrede romligheten etter en overgang fra høysikkerhet-til lavsikkerhetssoning, men de romlige aspektene blir implisitt vektlagt når de innsatte omtaler deres opplevelse av frihet under soning. Overgangen i seg selv er med på å endre de innsattes identitet, fra å identifisere seg som objekter i systemet til mer ansvarlig individ, både i øynene til de ansatte og de innsatte selv. Det er en overgang fra innsatte som kan omtales som kropp-uten-tillit til innsatte som skal være din kommende nabo, en ikke-så-farlig kropp-med-tillit-under-oppsyn.

Abstract

Problem	This thesis uses the problem: <i>What happens to the prison as a total institution when it "opens up" and what does it mean for the atonement experience?</i> And multiple research questions to support the problem statement.
Theory	The problem statement is answered using Goffman's well-known theory of total institutions, the concept of bodies without trust by Thomas Uglevik and a carceral geographic understanding of the concept of spatiality.
Method	A qualitative method has been used, with a 2 week fieldwork at Leira Low Security Prison, informal interviews, observation and 6 qualitative interviews with inmates at the institution in addition to key conversations with employees.
Argumentation	It is argued that by removing the physical barriers in a prison, which can be said to be fundamental to maintaining a prison institution's mission: to hold individuals against their will in a physically restricted area as a form of deprivation of liberty. Helps to change the institutionalized lack of trust, and in this way also breaks a pattern of perceived objectification of inmates.
Conclusion	<p>It is concluded that inmates themselves do not discuss the changed spatiality after a transition from high security to low security, but the spatial aspects are implicitly emphasized when the inmates talk about their experience of freedom during imprisonment.</p> <p>And the transition itself helps change the inmates' identity, from identifying themselves as objects in the system to more responsible individuals, both in the eyes of the staff and the inmates themselves. It is a transition from inmates who can be referred to as bodies-without-trust to inmates who might be your future neighbor, a not-so-dangerous body-with-trust-under-supervision.</p>

Forord & Takk

Jeg har alltid sett for meg å skrive masteroppgave sammen med kullet mitt, i et miljø hvor lunsjen ble et samlingspunkt for motivasjon og avkobling, men denne våren har vist seg å bli noe helt annet.

For jeg kan ikke si at det har vært lett å skrive en masteroppgave i en tid hvor nyord popper opp, dag ut og dag inn, og en hverdag med en verdensomspennende pandemi som har endret landet på en måte jeg aldri kunne sett for meg. Karantenesveis, koronafast, brakkesyke og sosial distansering ble fort hverdagen sammen med digitale løsninger for veiledning, digitale kaffekopper og til slutt også zoom-graduation, for Norges befolkning og masterstudentene i sosiologi ved NTNU.

I min tid i hva jeg kan oppfatte som isolering på grunn av karantene, har påvirket fengslene i Norge på et helt annet nivå. Og også Leira, som er så åpent har i denne korona-tiden legemliggjort en mer totalitet innenfor institusjonen: ingen permisjoner eller besøk, strengere regler for bevegelse, og flere innsatte som ikke har fått slippe ut på den 2/3 tiden de etter planen skulle ha blitt sendt videre i soningsprogresjonen. Dette har for meg, som ikke opplever dette, vært veldig overraskende.

Tiden jeg hadde på Leira i feltarbeidet var utrolig bra, jeg vil takke de innsatte og ansatte på Leira som var så villige til å snakke med meg. Alle fikk meg til å føle meg utrolig velkommen, denne prosessen hadde ikke vært den samme uten dere! Hver eneste kaffekopp-samtale, gåtur-samtale og stappejord i gartneriet-samtale har vært en enorm ressurs samt en glede å se tilbake til. Jeg gleder meg til å fylle leiligheten min med grønne planter, så jeg har en unnskyldning for å komme på besøk til gartneriet deres.

Til slutt vil jeg skrive en stor takk til min veileder Johan Fredrik Rye for utrolig god støtte og rettleiing i min noe rotete skriveprosess. Og selv om dine åpne spørsmål til tider kunne skape mer spørsmålstegn enn svar i hodet mitt, har du vært en pådriver i idédredning og ferdigstilling av oppgaven, igjen TAKK!

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	<i>II</i>
<i>Abstract</i>	<i>III</i>
<i>Forord & Takk</i>	<i>IV</i>
<i>Figurer</i>	<i>1</i>
1. Introduksjon	2
1.1. <i>Problemstilling og forskningsspørsmål</i>	2
1.2. <i>Bakgrunn og relevans</i>	3
1.3. <i>Begrepsavklaring</i>	4
1.4. <i>Oppgavens struktur</i>	4
2. Teoretisk rammeverk	6
2.1. <i>Forskningsfeltet</i>	6
2.2. <i>Teorier fra feltet som vil bli benyttet</i>	7
2.2.1. <i>Totale institusjoner Goffman</i>	7
2.2.2. <i>Kropper-uten-tillit</i>	8
2.2.3. <i>Romlighet - Carceral Geography</i>	9
2.3. <i>Tidligere forskning på feltet</i>	10
2.3.1. <i>Between outside and inside?</i>	10
2.3.2. <i>The pains of freedom.</i>	11
2.4. <i>Oppsummering</i>	12
3. Metode	13
3.1. <i>Metodisk tilnærming</i>	13
3.2. <i>Case: Trondheim fengsel avdeling Leira et rammeverk for datamaterialet</i>	13
3.2.1. <i>Konsekvenspedagogikk</i>	14
3.3. <i>Observasjon</i>	15
3.3.1. <i>Forarbeid</i>	15
3.3.2. <i>Tid</i>	15
3.3.3. <i>Gjennomføring</i>	15
3.4. <i>Intervju</i>	16
3.4.1. <i>Utvalg og rekruttering</i>	16
3.4.2. <i>Gjennomføring</i>	17
3.4.3. <i>Transkribering og anonymisering</i>	18
3.5. <i>Forskerrollen</i>	18
3.6. <i>NSD og Kriminalomsorgen</i>	20
3.7. <i>Analyse</i>	20
3.8. <i>Gyldighet</i>	20
4. Analyse	21
4.1. <i>Hvordan beskrives de romlige aspektene?</i>	21
4.2. <i>Har mangelen på fysiske synlige begrensinger noen betydning for innsatte? ..</i>	24
5. Diskusjon	31

6. Avsluttende konklusjon og videre forskning	35
6.1. <i>Videre forskning</i>	36
7. Litteraturliste	37
8. Vedlegg.....	39

Figurer

Figur 1.1: Oversiktsbilde hentet fra google maps, med linjeringer tegnet inn for å vise til min valgte skolevei, rød linje, og hvor fengselet Hassel var, innenfor gul stiplet linje. Det er usikkert hvilke jorder helt spesifikt som tilhørte Hassel, da de også drev drift med kyr som befant seg på ulike jorder i nærheten. 3

1. Introduksjon

Skandinavia blir ofte omtalt som "eksepsjonelle" når det kommer til kriminalomsorgens oppbygging (Pratt, 2008a, 2008b, Granheim, Helgesen & Johnsen, 2011, Shammas, 2014). Norge blir brukt som et eksempel på dette, med våre store og moderne nye høysikkerhetsfengsler og lavsikkerhetsfengsler som fengsels øya Bastøy. Det er de siste tiårene blitt vist stor interesse for fengsler som forskningsfelt, og fengselsforskning er preget av høy tverrfaglighet. Med søkelyset satt på organiseringen av institusjonen og gjennomførelsen av straff i norske fengsler, knyttet til de ansatte i fengselet, systemet, geografien, pårørende, og til slutt også de innsatte selv (Fredwall, 2015, Uglevik, Bennett, Moran, 2012, 2015, Crewe & Jewkes, 2016, Johnsen, 2018, Christie, 1982, Rye & Lundeberg, 2019, Olaussen, 2015, Shammas, 2014, 2017, Sykes, 1958/2007). I denne oppgaven vil jeg prøve å plassere meg selv innenfor dette forskningsfeltet på et område jeg mener det er verdt å undersøke mer, nemlig de romlige aspektene ved åpen soning inspirert av "Carceral Geography" (Moran, 2012) og totale institusjoner (Goffman, 1961).

1.1. Problemstilling og forskningsspørsmål

I oppgaven er det for strukturens del blitt benyttet Lotte Rienecker sin modell for problemformulering. Modellen utnytter en oppdeling av problemstilling, problemformulering og forskningsspørsmål for å bedre struktur og lesbarhet i møte med prosjekter (Rienecker, 2002, s. 8).

Problemstilling bygger på en interesse for hvordan innsatte oppfatter de romlige aspektene ved soning i lavsikkerhetsinstitusjoner. En åpen institusjon fjerner de romlige barrierene som ofte blir gjort beskrivende for et fengsel; murer, låste dører, gjerder og generelle geografiske og personlige begrensinger. Hva er det da som skjer når de grunnleggende sperrere fjernes og bevegelsesmønstrene endrer seg? Både bevegelsesmønstrene innenfor og utenfor institusjonen, og den terskelkryssende bevegelsene mellom utenfor og innenfor? Den interne og eksterne opplevelsen av romlighet og dens betydning.

Sett ut i fra denne problemstillingen har jeg valgt å bruke denne **problemformuleringen** for oppgaven:

Hva skjer med fengslet som total institusjon når det "åpnes opp" og hva betyr det for soningserfaringen?

Det er også valgt å benytte to **forskningsspørsmål** utformet ut ifra dataene og det brukte kategoriene benyttet i analysen.

F. Spm. 1: Hvordan beskrives de romlige aspekter?

F. Spm. 2: Har fraværet på fysiske synlige begrensinger noen betydning for innsatte?

1.2. Bakgrunn og relevans

Jeg har lenge vært interessert i temaer omhandlende norske fengsler. Spesielt fokusert på lavsikkerhetsfengsler, også kalt åpne fengsler, og de ulike alternativene som blir tilbudt for soning i samfunnet. Interessen er påvirket av at jeg selv er vokst opp med et lavsikkerhetsfengsel som en nærme nabo. Hvor jeg benyttet Hassel lavsikkerhetsfengsel som skolevei til barne- og ungdomsskolen. Jeg gikk dermed daglig mellom fengselets hovedbygninger, kontorer, gym, gårdsbruk og gartneri. Det var ingenting ved dette fengselet som introduserte seg selv som en institusjon, det var for oss et gartneri og et gårdsbruk, med barneskolen og barnehagen som nærmeste naboer.

Det var da jeg oppdaget at Hassel var et fengsel at jeg fikk en fasinasjon for slike institusjoner. En bakgrunn fra min undring rundt at jeg aldri visste om de jeg møtte var innsatte, ansatte, besøkende eller naboer. Og ei visste helt hvor fengselet startet eller sluttet.

Figur 1.1: Oversiktsbilde hentet fra google maps, med linjeringer tegnet inn for å vise til min valgte skolevei, rød linje, og hvor fengselet Hassel var, innenfor gul stiplet linje. Det er usikkert hvilke jorder helt spesifikt som tilhørte Hassel, da de også drev drift med kyr som befant seg på ulike jorder i nærheten.

Området var for meg noe spennende og ukjent, til tross for skolebesøk på gartneriet og andre arrangement i bygda, som åpningen av hassel hoppbakke, som trakk folk inn på fengselets område (Bugge, 2010). Fengselet er ikke som det mange i Norge fortsatt anser som et fengsel, en bygning med murer og gjerder. Og da vi fra utsiden ikke så noen antydning til "totalitet", har det for meg alltid vært et spørsmål om hvordan det oppleves fra innsiden.

Kriminalomsorgen er som nevnt ikke et lite eksplorert forskningsområde, og innenfor sosiologien blir fengselsforskningen i de fleste tilfeller sett i sammenhengen med studier

av marginalisering og velferd (Uglevik, 2016, s. 388). I denne oppgaven vil jeg derimot sette fengselssosiologien sammen med en forståelse av romlighet, et mindre omtalt felt. Romlighet brukes ofte som en del av samfunnsgeografien, og som det videre vil utdypes i teorikapitlet er det nærmere bestemt fengsels geografi, carceral geography, som vil bli brukt i min forståelse av romlighet.

1.3. Begrepsavklaring

Oppgaven omhandler et spesifikt sikkerhetsnivå i kriminalomsorgen og det vil bli brukt referanser til andre sikkerhetsnivåer i oppgaven. Derfor vil jeg her introdusere kort de ulike sikkerhetsnivåene brukt i den norske kriminalomsorgen.

Høysikkerhetsfengsler, også omtalt som *lukket soning*. Det soningsnivået de fleste innsatte møter ved oppstart av soning. Det karakteristiske fengselet, med murer og gjerder, og i hovedsak låste dører (Kriminalomsorgen, u.å.). I datainnsamlingen kommer det frem at uttrykkene lukket soning og høysikkerhet blir brukt om hverandre, og det vil derfor også være grunnlaget for min bruk av uttrykket.

Lavsikkerhetsfengsler, også omtalt som *åpen soning*. Fengslene karakteriseres med færre fysiske sikkerhetstiltak dog likevel ofte gjerder og områder hvor innsatte ikke har bevegelsesfrihet, med lokale ulikheter (Kriminalomsorgen, u.å.). Trondheim fengsel avdeling Leira går under denne kategorien. I intervjuene kommer det likevel frem en annen tolkning av dette sikkerhetsnivået. Hvor innsatte presenterer en forskjell innenfor sikkerhetsnivå-kategorien, med et skille mellom et lavsikkerhetsfengsel (her ikke inkludert Leira) og et åpent fengsel (her inkludert Leira). I oppgaven vil uttrykkene likevel følge den mer allmenne oppfatningen, hvor lavsikkerhet og åpen soning vil kunne bli brukt om hverandre, om samme nivå.

Det benyttes også andre former for soning i Norge, men disse vil ikke bli særlig omtalt i oppgaven, dette inkluderer: *Avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå, overgangsboliger, elektronisk kontroll, frigang og andre alternativer for soning i samfunnet* (Kriminalomsorgen, u.å.).

Informant - Innsatt. Dataene er basert på observasjon og intervjuer, og informantene i denne oppgaven vil dermed være domfelte og innsatte ved Trondheim fengsel avdeling Leira. Det er kun noen få unntak hvor ansatte blir brukt som nøkkel-informanter, men det vil da spesifikt bli skrevet ansatt informant eller betjenter ved fengselet for å skille ansatte fra innsatte i datamaterialet. Innsatt er også det begrepet som er foretrukket som offisiell betegnelse for individer som soner, i noen av referansene er begreper som fange også brukt, men jeg benytter meg av begrepet innsatt (Uglevik, 2011, s. 330).

1.4. Oppgavens struktur

Målet med oppgaven er å svare på forskningsspørsmålene og problemformuleringen for å kunne adressere problemstillingen gjennom en kvalitativ studie. Oppgaven er derfor bygget opp i en struktur som anses som passende for en slik studie.

I kapittel 2 vil jeg ta for meg det teoretiske rammeverket som er satt som grunnlag for analyse og diskusjon av det innsamlede datamaterialet. Det er valgt å benytte en abduktiv

tilnærming. Det teoretiske grunnlag er i hovedsak basert på funnene gjort i datainnsamlingen, men det tas hensyn til at jeg har en viss forhåndskjennskap til relevant teori på feltet. I tillegg vil relevant tidligere forskning presenteres for å vise til forskningsfeltet jeg vil prøve å legge min egen oppgave inn i rekkene til.

Kapittel 3 vil presentere den metodiske tilnærmingen. I kapitlet presenteres fremgangsmåten for den deltagende observasjonen og dybdeintervjuene, samt bakgrunnen disse valgene. I kapitlet vil det også være en introduksjon av den valgte institusjonen jeg går inn i som case for oppgaven, altså Trondheim fengsel avdeling Leira. Og det vil bli beskrevet hvilke etiske vurderinger det har vært nødvendig å ta med seg når en forsker på en institusjon som fengselet, med innsatte som informanter, en sårbar gruppe i samfunnet. Videre vil kapittel 4 ta for seg analysen av datamaterialet, dette kapitlet er organisert etter forskningsspørsmålene gitt innledningsvis. Dette kapitlet er preget av mye sitater og i dybden kommentarer fra case-institusjonen og feltarbeidet der. Diskusjonskapitlet, kapittel 5, vil deretter bruke ideene fra analysen og sette dette i lys av teori og tidligere forskning for å diskutere den mer overordnede problemstillingen. Før et avsluttende konklusjonskapittel vil besvare problemformuleringen og konkludere med bakgrunn i analysen og diskusjonen.

2. Teoretisk rammeverk

Det teoretiske rammeverket er med på å sette grenser for oppgaven, men er også med på å hjelpe leseren å se i hvilken sammenheng oppgaven skal forstås. Jeg har valgt å bruke et kvalitativt fortolkende forskningsdesign, da jeg anser dette som det mest passende for å kunne forstå fenomenet romlighet i fengselet som en "åpen" total institusjon. Kvalitativ metode handler om det å søke en forståelse av sosiale fenomener, og kvalitative studier bygges på forståelse av blant annet dokumenter, visuelle uttrykk, samtaler og observasjoner.

Det er valgt en vitenskapeligteoretisk posisjonering innenfor interaksjonismen, hvor oppgaven ligger i å identifisere hvordan samfunnet skapes igjennom handling, interaksjon og meningsdanning (Tjora, 2018, s. 28). Videre er det også valgt å indentifisere seg med sosialkonstruktivismen. Her er et hovedpoeng idéen om at individers virkelighetsforståelse er kontinuerlig påvirket og formet av erfaringer og den aktuelle konteksten individet befinner seg i, en bredt utforsket retning i sosiologien (Creswell & Creswell, 2018, Berger & Luckmann, 1967, Tjora, 2018, s. 27).

Fremgangsmåten brukt er abduktiv, noe som vil si at teoriene er delvis valgt på bakgrunn av det empiriske datamaterialet benyttet, samtidig som det blir lagt til grunne en forståelse for forhåndskunnskaper på feltet (Tjora, 2018). Da jeg har valgt å skrive ut i fra interesse er det naivt å tenke at jeg ikke har vært innom tematikken i tidligere litteraturarbeid, så en induktiv tilnærming var ikke å anse som mulig ei heller ønsket (Tjora, 2018).

2.1. Forskningsfeltet

Innenfor det sosiologiske forskningsfelt har det lenge vært interessant å se på fengsler. Innsatte kultur, ansattes opplevelser, hvilken funksjon straff og rehabilitering har for samfunnet og individene berørt av institusjonen, er blant temaene forsket på. Og det er i det norske feltet i det siste kommet blant annet Terje Emil Fredwall (2015) sin bok; *Murer og moral: en bok om straff, verdier og fengselsbetjenter* og Johan Fredrik Rye og Ingrid Rindal Lundeberg (2018) sin bok *Fengslende sosiologi: Makt, straff og identitet i Trondheims fengsler*. Som begge er interessante å viser til ulike temaer innenfor fengselsforskningens mange vinklinger.

Jeg vil i dette kapitlet trekke frem spesielt tre verk som i stor grad har påvirket denne oppgaven: Dominique Moran; "*Between outside and inside? Prison visiting rooms as liminal carceral spaces.*" (2013), Victor Lund Shammas; "*The pains of freedom: Assessing the ambiguity of Scandinavian penal exceptionalism on Norway's Prison Island*" (2014) og Thomas Uglevik; "*Fangenes friheter, Makt og motstand i norske fengsler.*"

2.2. Teorier fra feltet som vil bli benyttet

2.2.1. Totale institusjoner Goffman

Goffman er plassert innenfor den sosiologiske retningen symbolsk interaksjonisme, og har igjennom sin forskning vist seg som en observatør av hverdagen, en dramatiker i sine beskrivelser av vår selvpresentasjon og en teoretiker for de stigmatiserte og marginaliserte (Joas & Knöbl, 2011, s. 141). Goffman sitt begrep totale institusjoner ble introdusert i verket *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and other Inmates* (1961) med den definisjon at en total institusjon:

"(...) May be defined as a place of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered round of life."
(Goffman [1961] 1991, p. 11)

Begrepet er velkjent og vidt brukt i forskning på fengsels institusjonen. Begrepet er anerkjent som viktig for fengselsforskningen, men det har også fått kross kritikk for sin "totalitet" når det kommer til institusjoner som det moderne fengselet. I møte med "skandinavisk eksepsjonalisme" (Pratt, 2008a, 2008b), grenseovertredende aktiviteter og fokus på mer porøse skiller mellom soning og samfunnet, kan Goffmans totale institusjoner bli sett på som vanskelig å benytte.

Rammeverket for totale institusjoner, introdusert av Goffman, er i seg selv ikke knyttet direkte til fengselsinstitusjonen, slik det i mye moderne fengselsforskning kan se ut til. Det er derimot en definisjon av ulike typer institusjoner som i følge Goffman var mulige å anse som totale i den kontrollen som ble utøvd av ansatte over de deltakende/innsatte individene. I *Asylums* (1961) inkluderte Goffman flere institusjoner som eksempler på mulige totale institusjoner, hvor mentalsykehus var hans største primære enhet, men hans eksempler gikk også på militærleirer, konsentrasjonsleirer, klostre og fengsler. Det overordnede ønsket til Goffman var å utvikle et konsept som kunne beskrive de mest grunnleggende strukturelle trekkene ved slike organisasjoner.

De grunnleggende kjennetegn som ble benyttet i hans idealtipe av en total institusjon var at det skulle oppnås og utøves (a) total kontroll over den innsatte befolkning. (b) Totalstrukturering av den innsattes miljø og dagligliv. (c) Totale innsyn i den innsattes pre-institusjonelle enhet når han blir sosialisert og tvunget til å tilpasse seg miljøet; og (d) total isolasjonen og separasjon av institusjonen og dens innbyggere fra det større omringende samfunn (Farrington, 1992, s. 24).

Det er likevel en noe oversett del av Goffman sitt grunnlag for hans idealtipe av en total institusjon; at en total institusjon blir beskrevet som en sosial hybrid og ikke et isolert samfunn. Det som heter permeabilitet, gjennomtrengelighet, blir også trukket frem som et nødvendig aspekt av den totale institusjonens dynamiske forhold mellom samfunnet og institusjonen (Schliehe, 2016, s. 22). Noe som gir et nytt blikk på den historiske filosofien rundt fengselsinstitusjoner som en struktur med harde skiller mellom inne og ute, og hvordan Goffman sitt konsept om totale institusjoner fremdeles kan anses som beskrivende for moderne fengselsinstitusjoner.

2.2.2. Kropper-uten-tillit

Kropper-uten-tillit er et begrep først brukt av Thomas Uglevik, i sin doktorgradsavhandling, *Å være eller ikke være fange: frihet som praksis i et norsk mannsfengsel* (2010), som senere ble omarbeidet til boken *Fangenes friheter: Makt og motstand i et norsk fengsel* (2011). Begrepet beskriver fangekroppen og dens posisjon som gjenstand for en mangfoldig instituert og systematisk mistillit i fengselssystemet (Uglevik, 2010).

Uglevik argumenterer for hvordan eierskapet til nøkler er den materielt sett viktigste forskjellen mellom innsatte og ansatte i et fengsel. Og hvordan institusjonen forholder seg til innsatte-kroppene viser til en "instituert mistillit" i vist frem i fire ulike former for mistillit: (1) feilplasserte kropper, (2) voldelige kropper, (3) smittefarlige kropper og (4) hemmelighetsfulle kropper.

Feilplasserte kropper

Fengselets grunnleggende mål kan sies å ha kontroll over innsattes kropper i en viss tidsperiode. Og i tanken om at det er behov for å ha kontroll på kroppene ligger den grunnleggende ideen om at et fengsels oppdrag er å holde på mennesker som ikke har et ønske om å være der, og derfor behovet for murer, vegger og dører med lås (Uglevik, 2011, s. 84). Den instituerte mistilliten rundt feilplasserte kropper omhandler hvordan betjentene kan anse all type mobilitet for suspekt, det kan sies at de alltid er på utkikk etter feilplasserte kropper, eller "*bodies out of place*" (Uglevik, 2011, s. 85).

Voldelige kropper

Innsatte er kropper-uten-tillit også i en forstand at de utgjør en risiko. Uglevik utførte sitt prosjekt på en høysikkerhets avdeling, der er den instituerte mistilliten basert på at innsatte er farlige for betjentene, da de kan gå til angrep. De ansatte har alarmer for eventuelle angrep, og visse innsatte blir alltid sett på som potensielt farlige og graden av risiko kan sies å være ukjent ved de fleste tilfeller og dermed noe som må tas hensyn til (Uglevik, 2011, s. 88).

Smittefarlige kropper

Nærkontakten mellom betjentene og innsattes kropper ses på som et krysspunkt for mistillit, både for enhver voldelig risiko, men også for enhver smittefarlig risiko. En betjents jobb kan innebære nærkontakt med kroppsvæsker, og grunnet taushetsplikten helse har ovenfor pasienter vil betjentene forholde seg til at innsatte kan være smittebærere.

Hemmelighetsfulle kropper

Uglevik argumenterer at "*En fangekropp er også en kropp som kan ha hemmeligheter, som kan skjule noe*" (Uglevik, 2011, s. 221). Betjentene er har en kontinuerlig mistillit til om den innsatte holder noe hemmelig, og denne mistilliten blir knyttet kontrollpunkt innenfor institusjonen. Rutinene ved innkomst etter en permisjon er en god illustrasjon på slike kontrollpunkter med bruken av visitasjon, urinprøver og pacto-toaletter. "*Fengselet arbeider hele tiden med å fravriste fangenes kropper-uten-tillit deres hemmeligheter.*" (Uglevik, 2011, s. 221). Det kan argumenteres for at dette kun utgjør en rutine, men økonomisk sett ville det ikke vært ønskelig å utføre hadde det ikke vært en instituert mistillit. Risikoen for at noe skjules er større enn den økonomiske utgiften det er å analysere en urinprøve (Uglevik, 2011, s. 223).

Uglevik skrev sin avhandling basert på observasjon og deltagelse i hverdagen ved varetektstavedelingen i Oslo fengsel, et høysikkerhetsfengsel. Jeg vil likevel benytte Uglevik sitt konsept, kropp-uten-tillit, i min analyse av lavsikkerhetsfengslet.

2.2.3. Romlighet - Carceral Geography

Romlighet er et begrep som i størst grad knyttes til samfunnsgeografien. Romlighet blir ofte studert som en del av humanistisk geografi med et spesielt fokus på hvordan romlighet og relasjoner til romlighet er en kilde til mening og tilhørighet blant individer (Jordhus-Lier & Stokke, 2017, s. 36). Det som i sosiologien kan kalles for "the sociology of space" er mye påvirket av samfunnsgeografien, og benytter teorier utviklet i tråd med menneskelig geografi og feministisk geografi. "The sociology of space", eller romlighet, har i sin tverrfaglighet blitt knyttet til mange ulike definisjoner for "space" og "the spatial" (Simmel, 1908, Foucault og Miskowiec, 1986, Löw, 2018), men i denne oppgaven er det valgt å gå ut i fra Michel Foucault sin definisjon av rom.

Foucault er selv ikke altfor opptatt av romlighet, men trekker likevel frem en definisjon av romlighet i et par av sine forelesninger, eksempelvis i "Of other spaces" (1986) (*Des Espaces Autres*). Foucault definerer romlighet, the spatial, som et "ensemble of relations", altså en samling av relasjoner. Han ville ikke se på det romlige som noen fast, "død" og immobil enhet for oppbevaring av mennesker og ting (Löw, 2018, s. 122).

In other words, we do not live in a kind of void, inside of which we could place individuals and things. We do not live inside a void that could be colored with diverse shades of light, we live inside a set of relations that delineates sites which are irreducible to one another and absolutely not superimposable on one another. (Foucault og Miskowiec, 1986, s. 3)

På denne måten kan vi forstå Foucault sin definisjon av det romlige som et posisjonsforhold. I Foucault sin forskning på maktrelasjoner er dette et gjentakende moment i hans forståelse av det romlige (Löw, 2018, s. 122). Denne oppfattelsen av det romlige blir også beskrevet i boken *Overvåkning og straff* (1975/1999) hvor han presenterer fire egenskaper ved disiplin som maktmekanisme for adferds regulering. I tillegg til hvordan tid og overvåkning brukes, nevnes også regulering av rom, funksjonelle plasseringer, og det celle-aktige (Foucault, 1999, s. 128/129).

Martina Löw jobbet videre med ideen om en "relasjonell" modell av det romlige. Fra Anthony Giddens begrep om "dualitet av struktur" utvidet Löw begrepene til en "dualitet av det romlige", hvor hun setter fokuset på hvordan romlighet både kunne begrense og muliggjøre handling (Löw, 2018, s. 225). Hun foreslo å forstå rommet som en meningsfull "atmosfære", en ytre effekt, bestående av den subjektive opplevelsen av materielle ting (Löw, 2018, s. V).

Kort forklart er "det romlige" både i sosiologi og samfunnsgeografi et begrep som brukes om det abstrakte relasjonsbetingede fenomenet rundt konstruksjonen av rommet ut ifra hvilken funksjon det innehar og rammene som inngår, men også om det faktiske fysiske rom (Seim og Sæter, 2018, s. 19). Det romlige kan forståes som det sosiale rommet vi lever i, hvor vi skaper relasjoner til andre mennesker, samfunn og omgivelser som resultat av kontinuerlig og gjentakende prosesser for sosial handling.

Innenfor fengselsgeografien, *carceral geography*, blir det romslige aspektet ofte pekt på som påvirket av en konstant dualitet, en *betweenness*, påvirket av den konstante terskelkrysningen mellom utsiden og innsiden (Moran, 2013, s. 26). Og denne dualiteten av det romlige er et aspekt av det romlige jeg videre vil legge mye fokus på i oppgaven. For å vise til hvor jeg vil plassere meg i forskningen, vil jeg heretter vise til tidligere forskning gjort på feltet som jeg anser som spesielt relevante for min oppgave.

2.3. Tidligere forskning på feltet

2.3.1. Between outside and inside?

Dominique Moran, som introduserte meg for "Carceral Geography", kommer i sin artikkel fra 2013, "Between outside and inside? Prison visiting rooms as liminal carceral spaces." med innspill til hvordan vi oppfatter liminalitet. Det ble før sett på som lineære overganger fra en situasjon til en annen, men i fengselsinstitusjonens besøkssituasjon blir dette heller en repeterende og statisk form for overgang, som lett kan være frustrerende for de innsatte. Moran viser også til hvordan Goffman sitt konsept om totale institusjoner ikke lengre er det beste alternative til å beskrive fengselsinstitusjonen, og forklarer hvordan fengselets murer, selv om de ser harde og begrensende ut, er en mer porøs struktur. Moran sine argumenter mot Goffman sitt konsept er begrunnet i Farrington sin artikkel fra 1992, og Baer og Ravneberg sin artikkel fra 2008. Og trekker aspektet med liminale rom inne i institusjonen frem som et konkurrerende aspekt til tanken om at totale institusjoner brukes som beskrivende for fengselsinstitusjonen.

Moran bygger videre på konseptualiseringen av liminale faser gjort av Van Genneps, hvor det blir beskrevet tre gjennomgangstrinn i det liminale. Den første fasen er pre-liminal fase er hvor individet skilles fra tidligere liv, som Moran videre kan eksemplifisere som en innsatt som beveger seg fra områder hvor han befinner seg i soning. Den siste fasen er post-liminal fase dette omhandler re-integreringen i et "nytt" liv, som for eksempel en tidligere innsatt til re-integrering i samfunnet etter endt soning. Og den midterste fasen, som er basisen for artikkelen til Moran, er det liminale fasen, overgangen, mellomrommet mellom ett sted og et annet, og i Moran sitt eksempel, den fasen en innsatt blir utsatt for ved bruken av langtidsbesøksrom i fengselsinstitusjonen. "Liminal is a space in which social rules are suspended because the subject no longer belongs to their old world, or to their new one—they are temporarily in 'nowhere land'." (Moran, 2013, s. 342).

Moran bruker empiri fra et russisk fengsels langtidsbesøksrom, som nevnt tidligere, men trekker også brede linjer til Comfort (2003) sin forskning på andre liminale rom i fengselsinstitusjonen. Der Comfort kommenterer liminale rom sett fra de besøkendes opplevelse av å entre fengselsinstitusjonen og oppleve å føle på en dualitet mellom å være fri og ikke-fri. Som en kontrollert enhet i strukturen, men likevel et ikke-dømt individ (Moran, 2013, s. 343).

I artikkelen identifiserer Moran besøksrommet som et liminalt rom, som tilbyr en flukt fra Fengselets strukturfylte og helkontrollerte hverdag, inn i et mellomrom hvor de kan møte en del av livet utenfor. Moran påpeker også at selv om disse besøksrommene blir kledd opp til å se ut som en leilighet, med TV og sofa og muligheten for å lage mat, betyr ikke dette at den innsatte vil personlig kunne føle seg fullt tilstede i en "utenfor" situasjon (Moran, 2013, s. 346). Den innsatte vil fortsatt befinne seg i en mellomfase, den liminale

fasen, som i etterkant ikke fører til noen overgang, men tilbakegangen til en pre-liminal fase. Denne tilbakegangen til statusen som innsatt igjen, gjør overganger i liminale rom tydelige ikke lineære, men heller repetitive, kan også identifiseres med en slags terrorisering av den innsattes psyke. Og på denne måten gjøre besøkstjenesten til en ikke bare positiv instans i soningen og veien mot rehabilitering (Moran, 2013, s. 349).

2.3.2. The pains of freedom.

Det er interessant å se til forskningen fra Victor Lund Shammas fra Bastøy fengsel, som ligger på en øy utenfor Horten, om åpen soning. Da også spesielt etter å ha sett på hvordan Moran viser til en terrorisering av innsattes psyke i bruken av liminale rom. Artikkelen *"The pains of freedom: Assessing the ambiguity of Scandinavian penal exceptionalism on Norway's Prison Island"* (2014), bygger på Sykes konsept om fengselssmerter, "pains of imprisonment" (1958/2007, Shammas, 2017). Ved å trekke frem til alternative opplevde smerter ved lavsikkerhetssoning, hvor større friheter blir gitt til de innsatte. Shammas bygger prosjektet på et etnografisk feltarbeid og multiple intervjuer med innsatte ved lavsikkerhetsfengselet Bastøy fengsel (Shammas, 2014, s. 106). Det blir kategorisert fem "smerte"-kategorier, som alle flyter over i og påvirker hverandre, de fem er (1) forvirring, knyttet til roller, (2) angst, knyttet til overganger, (3) tvetydighet, knyttet til liminale rom, (4) relative berøvelse, knyttet til smaken av frihet, og (5) byrden av individuelt ansvar (Shammas, 2014, s. 119).

Shammas bruker Goffman sin definisjon på total institusjon for å vise sin forståelse for det fraværende skille mellom utenfor og innenfor i moderne fengselsinstitusjoner. Han bruker Moran sin beskrivelse av "liminalitet"; en opplevelse av å oppholde seg mellom innenfor og utenfor, være en del av begge på samme tid, og viser til hvordan et opphold på Bastøy kan føre til en frustrasjon ved å oppholde seg i slike tvetydige områder. En innsatte forteller Shammas at området får han til å glemme at han er i et fengsel. *"Du tenker ikke på det at det er natt og at du må holde deg innendørs. Du glemmer at du er i fengsel."* (oversatt til norsk, Shammas, 2014, s. 111). Dette viser til hvordan Shammas videre trekker frem angst og tvetydighet som smerter ved soningen. Tvetydigheten bygger på forståelsen for at liminale rom benytter seg av kun én situasjon, men to.

Det blir påpekt hvordan det å lettere kunne knytte seg til verdenen utenfor soningen blir ansett som muligheter for å bli "minnet på" hva du som innsatt går glipp av. Og hvordan dette kan gjøre soning i høysikkerhet enklere å takle for enkelte når friheten og savnet blir for nært. Deltagelse i det daglige hverdagslivet utenfor soningen er for den innsatte både ved soning i høysikkerhet og lavsikkerhet ikke mulig. Men det blir likevel en større nærhet til muligheten for deltagelse ved soning ved lavsikkerhet grunnet en større mulighet for jevnlig oppdateringer hjemmefra. Dette blir dermed oppdateringer som konstant viser deg friheten du ikke har, og ved soningen på Bastøy har de innsatte mulighet til å ringe hver dag. Noe som veie tungt når de ved en høyere frekvens blir minnet på at du ikke er i frihet, til tross for en økt frihet i soningsforholdet (Shammas, 2014, s. 115). Dette er både en gode og en "smerte", for som Shammas skriver; hvordan kan for mye telefontid være negativt? Shammas legger likevel vekt på at "myk"-soning ikke er dårligere soning, og filosofien bak slik soning er *"ikke for å straffe mindre, men for å straffe bedre"* (Shammas, 2014, s.120).

2.4. Oppsummering

Det teoretiske rammeverket er lett basert på forhåndskunnskaper i tillegg til det "oppdagede" i materialet. Dette gjelder også de begrepene jeg har valgt å bruke som verktøy for min analyse og diskusjon. Forskningsfeltet er preget av tverrfaglig kompetanse, noe jeg anser som en styrke. Forskningen referert til over går inn på tematikk mye brukt i fengselsforskningen, hvor mye plass er viet til innsatte, ansatte og pårørende til innsatte. Likevel er det lagt lite fokus på om de innsatte daglig har noen omtale rundt de romlige aspektene ved soning, noe jeg trekker sammenligninger til i analysen. Det er for meg viktig å beskrive forskningsfeltets tverrfaglighet, da dette har i stor grad påvirket utvalget at forskning å presentere. Det ble valgt ut forskning med den vurdering å forholde meg i størst grad til det sosiologiske forskningsfeltet, dog med nikk i retningen av andre felt. Presentasjonen av tidligere forskning består av forskning jeg anser som spesielt relevant for min oppgave, men ved et eventuelt nytt litteratursøk vil det med stor sannsynlighet bli funnet relevant forskning innenfor flere tverrfaglige grener. Som eksempel kan det nevnes at kjønnsforskning kunne vært spesielt interessant (Moore & Scraton, 2016, Vitulli, 2013).

3. Metode

3.1. Metodisk tilnærming

Da denne oppgaven har som mål å få innblikk i innsattes opplevelse av åpen sonings påvirkning, på deres virkelighet og selvkonstruerte begrensninger under soning og etter endt soning, var det nødvendig å se på dette ved hjelp av kvalitativ metode.

Jeg brukte blant annet Aksel Tjora sin bok kvalitative forskningsmetoder i praksis i arbeidet med å vurdere hvilken metode jeg ville bruke i arbeidet med oppgaven. Samt at jeg har trukket mye inspirasjon fra andre som har forsket på fengsel som Terje Emil Fredwall, Thomas Uglevik, Thomas Mathiesen og fler. Det ble fort vist interesse for å gjøre kvalitative intervjuer med innsatte ved Leira fengsel. Men da mye forskning på fengsel er nettopp gjennomført på denne måten, med kvalitative intervjuer med innsatte eller ansatte knyttet til institusjonen, ble det vurdert som sosiologisk interessant å også utføre et feltarbeid.

Det trekkes inspirasjon fra Elizabeth Cochrane Seamanen, også kjent som Nellie Bly, en gravende journalist fra USA. Hun er kjent for sitt arbeid med å utforske mentalinstitusjoner sent på 1880-tallet og hennes bruk av deltagende observasjon ved å få seg selv innlagt på institusjonen, for å avdekke forholdene der (Bly, 1887). Også Galtung sin bok fengselssamfunnet (1959) er brukt som inspirasjonskilde for bruken av deltagende observasjon. Det ble søkt om muligheten til å jobbe ved en lavsikkerhets, sammen med de innsatte, i et omfang av 2 uker. Det ble valgt en kortere periode i hensyn til mengden informasjon jeg eventuelt vil kunne ha kapasitet til å håndtere, samt tidsaspektet og omfanget en masteroppgave kan favne.

Den etnografiske fremgangsmåten som ble brukt ved deltagende observasjon er utviklet med inspirasjon fra Thomas Uglevik sin etnografiske fremgangsmåte i sin doktorgradsavhandling, senere bok *Fangenes friheter: Makt og motstand i et norsk fengsel* (2011). Der blir det beskrevet mange gode verktøy fra etnografisk arbeid, spesielt tanken om at en etnograf må delta for å kunne studere feltet (Uglevik, 2011, s. 32).

3.2. Case: Trondheim fengsel avdeling Leira et rammeverk for datamaterialet

Det ble naturlig å tenke at et case studium ville være produktivt for masteroppgaven, da dette bringer med seg egne naturlige avgrensninger for hva som inkluderes og ekskluderes i oppgaven. Med et case ble det også lettere å kombinere de ønskede kvalitative metodene for datainnsamlingen; observasjon og intervju (Tjora, 2018, s. 41). Strategien for valget av Trondheim fengsel avdeling Leira som case ble gjort på grunnlaget av at Leira kan anses som en ekstremversjon av lavsikkerhets soning i Norge (Tjora, 2018, 42). Det blir på denne måten gitt en god mulighet til å vise det aktuelle fenomenet på en tydeligere måte enn ved å velge en institusjon som har mindre åpenhet. Hvor det eventuelt måtte bli tatt forbehold for at caset ikke nødvendigvis kan vise like tydelige konturer av fenomenet.

I dette kapittelet vil jeg kort presentere Trondheim fengsel avdeling Leira. Ved et større og mer omfattende prosjekt, kunne det vært aktuelt å ta for seg flere lavsikkerhetsfengsler i Norge, med flere intervjuer og deltagende observasjon i en lengre periode. Men for å

avgrense omfanget er det valgt å ta for seg Trondheim fengsel avdeling Leira som en illustrasjon for lignende institusjoner. Per nå er Leira ansett å være den mest åpne avdelingen i Norge, men Hassel fengsel var før nedleggelsen av denne avdelingen i 2019, ansett som likeverdig åpent. Det skal nevnes at Bastøy fengsel, blant annet, også er av samme sikkerhetsnivå. Leira skiller seg dog ut ved å ikke bare være uten fysiske avgrensinger i form av gjerder, men Leira har ei ellers ikke noen naturlige avgrensinger, som Bastøy har ved å være en øy. Dette gjør det også mer interessant å se til Leira som et case for åpen soning i Norge, som tidligere nevnt, som en "ekstrem" case for denne type sikkerhetsnivå.

Når forskere viser til eksempler fra Norges åpne fengsler er det oftest, og nesten utelukkende, Bastøy fengsel som blir brukt. Det var derfor for min del ikke like interessant å ta for meg det mye omtalte Bastøy. Leira beveger seg også nærmest til tanken om et "landsbyfengsel". Et ideal som blir omtalt i Justis- og beredskapsdepartementets stortingsmelding 37 - "*straff som virker - mindre kriminalitet - tryggere samfunn*" med gartneriet sin funksjon og åpenhet mot individer uten tilknytning til fengselet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008, s. 9-10).

Mer konkret består Leira sitt tilbud av 29 plasser, hvorav fire er kvinner som har egne hybelleiligheter i et bygg, fire er menn plassert i en egen bygning bestående av progresjonsleiligheter, de resterende plassene er 21 menn med rom i hovedhuset. Alle kan søke seg til Leira for å kunne sone siste tid av dommen, uavhengig av domskategori, eller sone her før overgangsboliger, hjemmesoning eller behandlingsinstitusjon og mange innsatte har dette som en del av sin soningsplan. Det er likevel de siste årene blitt et krav at den innsatte må erkjenne sin egen rusproblematikk og/eller egen kriminalitet, dette kravet har ifølge ansatte gjort at generell snakk om kriminalitet i miljøet er gått ned, og det er ikke noe miljø for å skryte av egen kriminalitet (Berre, J., personlig kommunikasjon, 24. September 2019).

3.2.1. Konsekvenspedagogikk

Konsekvenspedagogikken som brukes på Leira er en pedagogisk retning grunnlagt av den danske filosofen og psykologen Jens Bay. Den tar utgangspunkt i et humanistisk menneskesyn og har som formål å skape personlig læring og sosial dannelse i interaksjon i sosialt fellesskap. Pedagogikken legger vekt på begreper som autonomi, valg, ansvar og konsekvenser. Konsekvenspedagogikken tar utgangspunkt i troen på mennesket som selvstendig og ansvarsfullt. Mennesket er i kraft av sine egne handlinger og i sitt forhold til andre mennesker. Gjennom ansvar for konsekvenser tar man bort grunnlaget for ansvarsløse handlinger. De blir vist sammenhengen mellom sine handlinger og konsekvensen av dem. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008, s. 87).

Det handler om å ansvarliggjøre den innsatte og bygger på en gjennomgående tillit. På Leira jobber de med kjente konsekvenser til ulike handlinger og ved ny kriminalitet, rus eller vold, er konsekvensen utgjort tilbakeføring til høysikkerhets soning. Det blir likevel påpekt at også alle andre overtredelser kan føre til tilbakeføring, og at dette ligger bak som en eventuell konsekvens (Berre, J., personlig kommunikasjon, 24. September, 2019).

3.3. Observasjon

Det ble valgt å gjøre et feltstudie for å kunne få innblikk i hverdagen til de innsatte ved Leira. Observasjonsstudier er særlig brukt i sosialantropologien hvor det ofte blir studert på fremmede kulturer og situasjoner som er uvante for forskeren selv (Fangen, 2010, s. 17). I sosiologien er det derimot blitt mer og mer aktuelt å gjøre feltarbeid i egen kultur (Wadel, 2016), for å studere den sosiale verdenen i sin naturlige situasjon (Tjora, 2018).

3.3.1. Forarbeid

I forkant av de to ukene ved Leira, ble det benyttet muligheten til å lese Katrine Fangen *Deltagende observasjon* (2010) og Axel Tjora *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2018). I arbeidet opp mot observasjonen, var det mye usikkerhet rundt hva slags deltagende observasjon som ville bli mulig å utføre ved institusjonen. Det ble lagt til grunn at all deltagende observasjon skulle skje på kriminalomsorgens premisser i forhold til sikkerhet og personvern. Det ble avklart i samtaler med en kontaktperson muligheter, premisser, tidsplan og ønsker for den deltagende observasjonen i forkant av feltarbeid perioden. I videre møter med institusjonen og kontaktpersoner ble det avklart hvilke muligheter jeg hadde for deltagelse i aktiviteter og arbeid, samt annen informasjon, rundt min og andres sikkerhet og etiske betraktninger for egen oppførsel.

Leira er vant med å motta studenter som tar del i arbeidet ved Leira i en lengre periode som en del av deres praksis. Ved det aktuelle tidsrommet hvor jeg kunne holde mitt feltarbeid, var det en annen student som også skulle være på området. Dette gjorde at det ble noe planlegging rundt mitt opphold, for at jeg ikke skulle være der samtidig som denne andre studenten, årsaken til dette var at mitt feltarbeid i størst grad ikke skulle bli påvirket eller forstyrret av en annen student. Dette strammet inn mulighetene for tidsrom, samtidig som dette også var med på å lette planleggingen av oppholdet, jeg kunne følge de allerede lagde rutineene for studentbesøk. Samtidig ble min deltagelse i hverdagen til de innsatte ikke ansett som noen stor forandring eller forstyrrelse for de innsatte og ansatte ved Leira, men heller noe som blir sett på som positivt.

3.3.2. Tid

Feltarbeidet ble utført på to uker, en relativt kort periode, noe som ikke vanligvis er optimalt for utførelsen av et godt feltarbeid (Fangen, 2010, s. 123), men det ble gjort en vurdering om det for denne oppgaven vil være tilstrekkelig. Dette er vurdert på bakgrunn av at oppgaven er avgrenset og feltarbeidet skulle være en måte å introdusere meg til institusjonen. I tillegg er det lagt vekt på måten feltarbeidet har vært en inngang for uformelle samtaler utenfor en mer konservativ intervjusituasjon, samtaler på innsatte og ansatte sine premisser og i mer avslappende situasjonsrammer. Dette gjorde at jeg kunne bygge tillit til mulige informanter som senere kunne bli spurt om å delta i intervju.

3.3.3. Gjennomføring

Før det planlagte feltarbeidet, deltagende observasjonen, var det først antatt at jeg ville kunne oppnå best materiale ved å følge innsatte som jobbet i hundedaghjemmet. Dette var grunnet at disse til daglig gjennomfører det jeg på forhånd anså som en grensebrytende aktivitet. Deres daglige gåturer med hundene gikk utenfor det som

normalt kunne ses på som Leira sitt område. Det ble i første omgang fra min side derfor antatt at jeg kunne være i hundedaghjemmet under hele oppholdet, men dette viste seg å være litt vanskelig å gjennomføre. Årsaken var personvernet til de innsatte som jobbet i hundedaghjemmet da dette var ganske få innsatte, 4 stykker, men også muligheten til å kunne snakke og bli kjent med flest mulig innsatte med ulike sysselsettinger. Det ble derfor, i samarbeid med kontaktperson på Leira, bestemt deltagelse i både gartneriet og hundedaghjemmet, i et forhold på 2 dager i hundedaghjemmet og 3 dager i gartneriet i uka. Jeg skulle også delta på overlapps-møter med de ansatte, for å på den måten få et ekstra innblikk i organiseringen av institusjonen. Det ble også lagt frem som en mulighet å delta i en helgeaktivitet om det ikke tok plassen fra en innsatt, men dette ble ikke mulig å gjennomføre. Jeg skulle følge turnusen til betjentene, så dagene startet kl. 07:20 og avsluttet 15:30, med unntak av en aftenvakt fra 15:15-22:00.

Det ble først tenkt at det ble mulig å ta feltnotater underveis i feltarbeidet, men det ble fort konkludert med at dette likevel ikke var ønskelig. Det ville betydd å ta pauser for å skrive, og jeg fant det aldri naturlig å ta pauser fra samtaler eller aktiviteter.

3.4. Intervju

Som tidligere nevnt var det av stor interesse å benytte meg av intervju samtidig som jeg benyttet meg av deltagende observasjon. Intervju som metode er anerkjent som den beste måten å kunne studere informantenes meninger, holdninger og erfaringer om en valgt tematikk (Tjora, 2018, s. 114).

3.4.1. Utvalg og rekruttering

Utvalget for intervju ble naturlig avgrenset av caset, og da de individer som for øyeblikket sonet på Leira (Tjora, 2018, s. 131). Det ble også gjort en prioritering i å ha en blandet gruppe individer, med ulik lengde på deres soningsopphold ved Leira, med unntak av innsatte som kom til Leira i den perioden jeg utførte feltarbeidet. Da Leira består av en innsatte-blanding av 25 menn og 4 kvinner, består utvalget av både mannlige og kvinnelige informanter, med størst andel menn. For å sikre anonymitet vil det ikke nevnes kjønnet til de innsatte i oppgaven og alle sitater er ukjennede.

Innsatte i fengsel er ansett som en særlig sårbar gruppe i samfunnet, og det er derfor viktig at ved forskning skal deres rettigheter være ytret tydelig og det skal ikke oppleves som en presset situasjon. Derfor var det viktig at forespørselen om de innsatte ville bli intervjuet ble formidlet av en ansatt i kriminalomsorgen, uten min tilstedeværelse. Dette ble gjort for å i størst mulig grad unngå et eventuelt ekstra press på den innsatte for å svare positivt på forespørselen.

Rekrutteringen skjedde derfor igjennom min informering av prosjektet i uformelle samtaler og innsattes viste interesse i å mulig delta i prosjektet uten at det spesifikt ble formidlet et spørsmål om deltagelse. Ut i fra individers viste interesse ble det gjort mentale notater om mulige intervjusubjekter som ble formidlet til og diskutert med kontaktperson. Vi ble enige om hvor mange, hvem og når de skulle bli spurt. I samtale med kontaktpersonen fikk de innsatte informasjon om prosjektet og deres rettigheter i en intervju situasjon, før de valgte å svare ja eller nei på intervjuforespørselen.

Alle de intervjuede har sonet ved høyere sikkerhet før de ankom Leira. Da det er svært sjelden at innsatte møter til soning på Leira, kun svært sjeldne tilfeller gjøres unntak. På bakgrunn av at dette utvalget ble spørsmålene fra intervjuet ofte knyttet til sammenligninger mellom høysikkerhet og lavsikkerhet. Dette er med å påvirke hvordan fengselets begrensinger oppfattes og referanserammene de tolkes i. Selv om denne oppgaven ikke ser på sikkerhetsnivået høysikkerhet blir det naturlig å ta med sammenligningene som ligger implisitt i analysen, da disse er med å forklare den enkeltes egne oppfattelse av egen situasjon. Det legges derfor vekt på at andre fengsler og sikkerhetsnivåer ikke er eksplisitt sett på. De institusjoner som presenteres vil ikke representere noe annet enn den enkeltes egne erfaringer og egne oppfattelser, og skal ikke tas som objektiv fakta, da det ikke er sjekket opp.

3.4.2. Gjennomføring

Etter fullført deltagende observasjonen og rekrutteringen i etterkant av dette, ble det lagt fokus på å gjøre intervjusituasjonen til en ikke så formell situasjon, plassen skulle oppleves som komfortabelt for de som ble intervjuet. Det ble benyttet et møterom under besøksleilighetene på Leira. Alle intervju ble holdt på dette rommet, med unntak av et intervju hvor jeg ble invitert inn i den innsattes rom for å holde intervjuet der, noe jeg takket ja til. I alle intervjusituasjoner vil det hvile forventninger fra både intervjuer og informant om hvordan det vil foregå, og jeg ville prøve å bryte med eventuelt formelle forventninger som ville kunne gjøre situasjonen mer stiv enn nødvendig (Tjora, 2018, s. 121). Det var derfor et flott tilbud fra institusjonen sin side at jeg fritt kunne lage kaffe og at det ble satt av lang tid til den enkelte innsattes intervju. På denne måten kunne jeg ta det rolig med fokus på at digresjoner og litt mer uformell samtale ville være mulig og ønskelig.

Grunnet en lang godkjenningsperiode før prosjektstart, fra NSD og Kriminalomsorgen, var intervjuguiden relativt strukturert lenge før problemstilling ble satt. Dette gjorde intervjusituasjonen noe gjentagende for de jeg intervjuet da flere av spørsmålene hadde blitt besvart i uformelle samtaler under feltarbeidet. Det kom likevel mulighet for å legge til nye elementer om ulike punkter jeg under feltarbeidet hadde opparbeidet meg en ny forståelse for. Jeg la dermed mye opp til at informanten skulle ha mulighet til å styre mye av intervjuets gang. Dette gjorde at min sortering av spørsmål, ble noe endret fra intervju til intervju, men om praten stilnet noe tok jeg kontroll for å føre oss videre i samtalen.

Intervjuene ble startet med å informere om rettighetene informantene har, med spesielt fokus på hvordan de kunne velge å trekke seg både før, under og etter intervjuet. Og at de ikke behøvde å kontakte meg personlig for å trekke seg, men at det var mulighet for å gå igjennom en kontaktperson som jobbet på Leira. Dette var for å sikre at de var innforstått med sine muligheter før de leste informasjonsskrivet og signerte samtykkeskjemaet. Jeg poengterte også at selv om jeg hadde en lydopptaker jeg ønsket å bruke var dette helt valgfritt og at de når som helst kunne be om at den ble avslått, da jeg også hadde papir jeg kunne bruke til å notere på om dette var mer komfortabelt. I etterkant av intervjuet avsluttet jeg med å spørre hvordan de opplevde intervjuet, samt om de hadde noen spørsmål til meg. Dette ble godt mottatt og ga en god avslutning på intervjuene.

3.4.3. Transkribering og anonymisering

Transkriberingen av materialet ble gjort på en lokalt avgrenset datamaskin i datalab på NTNU. Før transkriberingen ble det gjort en vurdering om det ville være foretrukket å utføre anonymiseringen av informantene etter en full transkribering av intervjuene, eller om det skulle anonymiseres i prosessen av transkriberingen. Det viste seg å være både tidsbesparende og lettest å gjøre anonymisering av informanter og deres identifiserende verdier i prosessen av transkriberingen. Alle intervjuer ble dermed transkribert med et nøytralt språk ved å redigere dialekter og språklige spesifikasjoner. Spesifikke stedsnavn og personer nevnt ble notert på en anonym måte.

Innsatte er en spesielt sårbar gruppering av individer å forske på, og det er blitt viet en del tid til å sette meg inn i anonymisering og personvern da dette er spesielt viktig å ta hensyn til. Derfor er kjønn, nøyaktig alder, opprinnelses sted, nøyaktig lengde på dom og lignende faktorer anonymisert. Ved bruk av sitater i oppgaven er det valg å i stor grad språklig anonymisere dialekter og utføre eventuelle språklige redigeringer i form av å få muntlige setninger til å bli mer sammensatte for skiftelig presentasjon. Det er likevel et ønske om å i størst mulig grad opprettholde integriteten i sitatene ved å gjøre minst mulig redigeringer.

Leira er en liten seksjon ved Trondheim fengsel, og har dermed relativt få innsatte. Av de innsatte ved Leira er det flest menn og en liten avdeling med fire kvinner. På grunn av dette, har jeg valgt å anonymisere kjønnen til informanten. Kjønnen er ikke noe jeg anså som en avgjørende faktor for oppholdet ved Leira, men det må gjøres oppmerksom på at kjønn generelt i kriminalomsorgen er noe som mange innsatte, både kvinner og menn, er opptatte av. I samtaler med innsatte i feltarbeidet får jeg informert om at det er færre gode soningsplasser for kvinner, da spesielt på åpen sonings alternativer, noe som i seg selv ville vært et spennende tema å se mer på.

Sitatene vil ikke henvise til spesifikke innsatte som ble intervjuet, dette er fordi hvem den innsatte er ikke det jeg vil sette fokus på. Enkelte henvisninger til karakteristikker ved en informant, før eller etter ett sitat, vil kun henvise til eventuelle rammer for sitatet. Som at en innsatt har sonet lenge på Leira, eller nylig har ankommet avdelingen. Da sitater er brukt, må jeg likevel påpeke at individer med spesiell kjennskap til informantene kanskje vil kunne kjenne igjen tanker og meninger delt i intervjuene. Dette er noe som vil være vanskelig å unngå helt i de aller fleste situasjoner.

3.5. Forskerrollen

I observasjonsstudier er det viktig å tydeliggjøre hvilken rolle forskeren setter seg inn i før observasjonen tar sted. Dette er med på å sikre mest mulig valide data og for å forberede forsker på etiske problemstillinger som kan knyttes til forskerens rolle. Det vil alltid være etiske dilemmaer tilstede i forskning, og det er i observasjonsstudier hvor forskeren kommer tettere på forskningssubjektene at disse kan oppleves nærmere og det alltid må være refleksjoner rundt fremgangsmåten under den deltagende observasjonen (Fangen, 2010, s.189). For mitt prosjekt som er innenfor kriminalomsorgen er det svært viktig at jeg som forsker formidler tydelig hvem jeg er og hva jeg gjør der, da all form for skjult observasjon strider i mot retningslinjer gitt av kriminalomsorgen. Dette var derfor for min del veldig viktig å hele tiden være sikker på at alle jeg snakket med visste hvem jeg var

og hva jeg gjorde, dette ble også formidlet av betjentene før jeg kom og når jeg første dagen fikk en omvisning. Det var også viktig for meg at jeg aldri stilte spørsmål jeg selv ikke ville svart på eller selv var komfortabel med å dele, i alle situasjonene jeg snakket med folk, både uformelle samtaler og i intervjusituasjonen.

Idealet for et feltarbeid er at forskeren skal kunne delta i alt og være en velkjent og godtatt person, og dette var noe jeg strebet etter i mitt feltarbeid for å kunne få gode data for oppgaven. Da det er et poeng å være "(...) *På samme tid fremmed og venn*" (Fangen, 2010, s. 141). Samtidig som det er forhold som må tas hensyn til i feltarbeidet, som både kan påvirket hvilke data jeg kunne få tilgang til og ikke. Når en skal se på egen rolle i feltarbeidet er det viktig å tenke hvordan ulike forhold kan påvirke det; kjønn, alder og klassebakgrunn er tre vanlige og viktige forhold som ofte kan ha mye å si (Fangen, 2010, s. 151). At jeg er kvinne er i de fleste feltarbeid sett på som positivt, da dette ofte gir en inngang til både kvinnedominerte og mannsdominerte miljøer, det kan oppfattes som lettere å bli fortrolig med en kvinnelig enn en mannlig forsker (Fangen, 2010, s. 158). Siden Leira har flest plasser for mannlige innsatte, mener jeg det for min del var en styrke å være kvinne, da det ble lettere for meg å opprette kontakt også med den mindre dominerende gruppen, kvinnelige innsatte. Det at jeg er ung kan også påvirke i en positiv retning, da jeg ikke vil oppfattes som veldig truende, men heller mer uformell noe jeg ser på som en styrke (Fangen, 2010, s. 147).

Nøytralitet er et rådende forskningsideal i samfunnsvitenskapen, men likevel også et vanskelig ideal å alltid opprettholde (Fangen, 2010, s. 165). Jeg gikk inn i feltarbeidet med allerede noen forhåndsperspektiver rundt fengselsinstitusjonen og innsatte, og disse perspektivene er knyttet til min tidligere opplevelse av fengselet. Hassel fengsel som påvirket min oppvekst, tidligere utførte ekskursjoner med SOS8522 - Fengselets sosiologi, og senere SOS3521 - Ulikhet, velferd og integrering, men også personlig kjennskap til individer som har sonet. Dette kan ha vært med på å påvirke min nøytralitet i den retningen som nevnes av Fangen som mulig problematisk i apolitiske situasjoner, med to parter med et klart maktskille. Hvor avviksforskeren identifiserer seg med forskningsobjektet som er den underordnede i makt/moral hierarkiet og dermed har en tilbøyelighet for å overrepresenterte funn som gagner sin posisjonering. Derfor må det kommuniseres at forskningsprosjektet umulig kan få med seg alle versjoner av virkeligheten (Fangen, 2010, s. 167).

På samme måte som i feltarbeidet, er det viktig å ta hensyn til den rollen jeg har som forsker i intervjusituasjonen. Da alle jeg intervjuet var innsatte jeg hadde snakket med på forhånd i mer uformelle situasjoner, var det viktig for meg at det ikke virket som jeg utnyttet informanten på grunn av god kontakt. Men det var også viktig at den innsatte skulle erfare intervjuet som en positiv opplevelse. For å sikre godt informert samtykke ble det brukt god tid i starten for den intervjuede å lese igjennom informasjonsskriv (Vedlegg 3) og samtykkeskjema (Vedlegg 4), innholdet ble også muntlig gjentatt før intervjuet startet. Dette er for å sikre reel frivillighet i deltagelsen. Jeg har i intervjuene prøvd å ikke benytte meg av fagspesifikke termer som ikke er vanlige i dagligtalen, da dette kan bli oppfattet vanskelig å besvare og jeg ville passe på å ikke legge ord i informantens munn under intervjuet.

3.6. NSD og Kriminalomsorgen

I forbindelse med oppgaven ble det søkt til NSD (vedlegg 1) og kriminalomsorgen (vedlegg 2) i forkant av prosjektstart. Og det ble jobbet med intervjuguide (Vedlegg 5) og forhåndsregler for prosjektet slik at det ble godkjent av NSD og kriminalomsorgen.

3.7. Analyse

Analysen er som nevnt basert på en trinnvis analyse av dataene, jeg har lagt mye av fokuset mitt på at jeg ville at empirien skulle være den største retningsviser for oppgaven. Den abduktiv metoden starter i empirien, men anerkjenner betydningen av forhåndskunnskaper på feltet, og det er ansett som naturlig at analysen svinger stegvis mellom empirien og teorier og perspektiver. Tjora (2018) presenterer en stegvis-deduktiv-induktiv metode (SDI) som bærer sterke likheter til abduktiv metode, og viser til en modell for analyse hvor forskeren går induktivt til verks og deduktivt til verks om hverandre, noe som kan sikre gyldighet i prosjektet. Samtidig som Tjora presenterer en modell som kan kommunisere et noe lineært forhold mellom analysen og resultater, poengterer han likevel til hvordan et analysearbeid som oftest ikke er et direkte lineært prosjekt (Tjora, 2018, s. 18).

Siden empirien består av et relativt lite utvalg, med seks intervjuer og egne feltnotater, ble det valgt å ikke benytte meg av noe analyseprogram, men å analysere og kategorisere dataene for hånd. Jeg opplevde dette som tilstrekkelig oversiktlig.

3.8. Gyldighet

Ved å ha både deltagende observasjon og intervju, også da i den rekkefølgen jeg har valgt, gir dette meg mulighet til å i intervjuene bygge videre på samtaler og erfaringer fra observasjonen inn i intervjuet. Det gir større mulighet til å vurdere gyldigheten av observasjonene gjort i feltarbeidet, samt gyldigheten til utsagn som kommer i intervjuene opp mot det slev opplevde under observasjonen (Fangen, 2010, s. 173)

I analysen er det tatt med sitater fra intervjuene, men også noen skildringer fra egne feltnotater. Det er i hovedsak brukt sitater fra intervjuene da jeg opplever disse som mer givende for problemstillingen, en egne skildringer, men datamaterialet i seg selv kunne ikke blitt til det det er nå, uten den deltagende observasjonen. Uten muligheten til å bli kjent med innsatte ved Leira, ville ikke intervjuene blitt så gode som de nå ble, med bakgrunn i at det er det uformelle samtalene som skapte en tillit og trygghet som muliggjorde gode intervjusituasjoner (Fangen, 2010, s.175).

Man kan si at Leira som ekstremtilfelle som case, viser til hvordan det kan være i en situasjon helt i ytterpunktene. Men argumentasjonen rundt fenomenet er overførbar i den grad at den kan modifiseres til de ulike gradene av åpenhet i institusjonen. Leira er veldig åpent, Bastøy også, men ved Bastøy er vannet en fysisk barriere, noe som igjen gjør det mindre åpent og må tas i betraktning. Likevel kan vi se tidligere forskning på feltet som viser til tendenser som nikker i retningen av argumentasjonen brukt i denne oppgaven (Shammas, 2014, Fangen, 2010, s. 255).

4. Analyse

I dette kapitlet vil jeg presentere funn gjort i intervjuene med innsatte og en ansatt ved Leira lavsikkerhetsfengsel. Sitater fra intervjuene vil bli brukt for å presentere de intervjuedes egne oppfattelse og erfaring knyttet til problemstillingen som formet intervjuene. Det er blitt gjort valg rundt presentasjonen av sitater i den retning som ble nevnt tidligere i metodekapitlet, derav valget om å språklig anonymisere dialekter og eventuelle språklige redigeringer i form av å få muntlige setninger til å bli mer sammensatte for skiftelig presentasjon. Det er likevel et ønske om å i størst mulig grad opprettholde integriteten i sitatene ved å gjøre minst mulig redigeringer.

Da intervjuene ble gjennomført ble det valgt å holde et noe likt intervju med en nøkkelinformant som er betjent. Dette var for at jeg skulle kunne få både de innsattes side, som er den siden jeg har mitt hovedfokus, og ett innblikk fra den parten med makten i fengselet. I tillegg til dette legger jeg også noe vekt på mitt eget feltarbeid utført ved Leira, for å få en outsiders blikk, egne opplevelser og tanker under feltarbeidet.

Et punkt som vil argumenteres for videre i diskusjonen vil være hvordan romlighet påvirker alle aspektene ved hverdagen til de innsatte, og den tillit de blir tilegnet som en del av progresjonen fra soning til frihet. Videre i diskusjonen vil det også bli lagt et teoretisk blikk på disse empiriske funnene. I denne analysen er funnene presentert i sub-kategorier som går mer inn på de ulike aspektene romlighet påvirker. Samtidig vil jeg bygge opp om en tvetydighet ved friheten som erfares i form av den opplevelse fra en innsatts ståsted opp mot en utenforståendes ståsted, mer om dette i diskusjonen.

Analysen er mine tolkninger av materialet, og jeg legger vekt på ting jeg ser, jeg har fullt ansvar for tankene som kommer frem i analysen.

4.1. Hvordan beskrives de romlige aspektene?

For utenforstående kan Leira se mer ut som et gårdsbruk enn et fengsel, og det bærer dermed med seg følelsen av at det ikke er noen grenser. I feltnotatene jeg gjorde meg i starten av feltarbeidet trakk jeg frem hvordan det var å gå opp mot hovedbygget fra utsiden ved å beskrive det akkurat slik.

"Det er min andre dag på Leira fengsel, og jeg går fra bussplassen og ned veien til hoveddøra. Når jeg tenker meg om ser hovedbygget mer ut som en leirskole enn et fengsel, og det er ikke noe annet enn skiltet som sier: Trondheim fengsel avdeling Leira. Det får meg til å innse at den veien jeg går på nå ikke lenger er offentlig jord, men eid av kriminalomsorgen og brukt som fengsel." - utdrag fra egne feltnotater.

Fengselets mer leirskole utseende og mindre tydelige fengselsutseende blir også nevnt av innsatte som en utfordring. De trekker frem at enkelte kan glemme at det er et fengsel, og at dette krever en del å bli vant med.

Selvfølgelig, betjenter uten uniform, men du må fortsatt vite at det er et fengsel, og jeg vet jeg ikke vil miste plassen min her, fordi etter å ha sonet på høysikkerhet så vet jeg at dette er bedre. Men noen vil tenke at jeg kan drikke en øl på permisjon, men dette blir sjekket, og da blir du sendt tilbake til

høysikkerhet, og da innser du hva du har mistet, så vi må respektere det og vite at det fortsatt er et fengsel.

Tanken om at Leira kan minne litt om metaforen om landsbyfengsel bygger på å fjerne de konstituerende delene av fengselet som for eksempel uniform, gjerder, bygg, rutiner osv. Landsbyfengselet skal være en treningsarena for livsmestring (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008, s. 9). Landsbyfengselet er brukt som en metafor for at fengselet skal kunne ha en flyt innover og utover fengselets grenser av ulike funksjoner som er naturlige å ha i en landsby. Både for innsatte og ikke innsatte.

I intervjuene og feltarbeidet kommer det frem hvordan de innsatte møter denne dekonstruksjonen av vante strukturer og rutiner fra soning andre steder. Et poeng som ble trukket frem av alle de intervjuede er at de ansatte ved Leira ikke bærer uniformer som skiller dem fra de innsatte. De ansatte hadde stor påvirkning på hvordan det opplevdes å møte til soning, og uniformen kan anses som en viktig budskapsbærer av maktskille og ulikhet, som ved Leira er blitt myknet og visket vekk da ansatte går i "fritidsklær" og like klær som de innsatte ved sysselsettinger som gartneriet.

Den første uka jeg kom inn her så hadde jeg ikke peiling på hvem som var ansatt og innsatt.

Den innsatte som kommenterte dette opplevde å møte til soning rundt juletider, en tid hvor mange innsatte er på permisjon, og mange ansatte har ferie om hverandre. Noe som gjorde det å kunne skille ansatte og innsatte fra hverandre enda vanskeligere, når det ikke var noen tydelige karakteristikk ved de ansatte. Når jeg spurte om hvordan dette ble løst, ble det forklart at på grunn av noen kjente individer ble det noen lettere å spørre for seg, men at det tok litt tid. Dette blir også nevnt i sammenheng med at når innsatte kom hit som nye var de vante med en helt annen form for romlighet. Det var tydelig når de kunne gå steder og når de måtte være ett sted, de var under streng oppsyn og betjentene skulle alltid ha kontroll, men plutselig var det ikke det samme de opplevde her. Og en usikkerhet for hva som kunne bringe konsekvenser og ikke, kom veldig tydelig frem i noen av intervjuene:

I: Jeg føler jeg egentlig burde holde meg, hovedsakelig rundt selve bygningene, liksom.

F: så det er ikke sånn at du har lyst til å subbe bort i kanten av veien liksom?

I: jeg følte jeg egentlig ikke burde gå ut av døra engang når klokka var sent.

I: jeg var litt usikker på, kan jeg gå ut nå liksom, når det var kveld liksom og sikker litt i sånn ti tiden, kan jeg gå ut å ta litt luft eller?

Gjennom feltarbeidet, samtaler og intervjuer ble det gjort klart at ansatte kunne jobbe ved ulike institusjoner i kriminalomsorgen samtidig, og det var spesielt en innsatt som påpekte at det til tider kunne gi negative assosiasjoner å oppleve en betjent som både jobbet på høysikkerhet og ved Leira.

På Tunga så er man, det er dumt å si man er en ting, men man er en brikke i systemet, mens her er man mer individ, du blir ivaretatt på en helt annen måte. Du blir sett for det mennesket man er, og ikke en bare en brikke som blir flyttet fra en avdeling til en annen avdeling. Det er vel den største forskjellen som jeg

har sett. Og derfor er det viktig at vi forteller de ansatte at «hei, har du glemt at du jobber på Leira og ikke Tunga». «Å ja jeg glemte det» «men hvis du glemmer det, så gå heller tilbake dit, for dette blir for mye for oss, vi liker ikke det, og her føler vi oss mer glad og disse menneskene trekker tilbake soningsfølelsen av høysikkerhet. Og det er ikke bra. Men ikke alle, selvfølgelig.

Det kommer tydelig fram i intervjuene at betjentenes rolle er viktig for hvordan de innsatte opplever forskjellene fra høysikkerhet og lavsikkerhet, og i også mellom lavsikkerhet og lavsikkerhet. Da Leira kan som nevnt anses som ett ekstremt eksempel på åpen soning.

F: Så selv om dere hadde vanlige klær så hadde betjentene på seg uniform?

I: Ja

F: Ja, en tydelig forskjell

I: Ja, overalt hvor du gikk, butikker, eller kjøpesentre så gikk betjentene med uniform. Så ja, det var ikke så bra, nei..

Jeg spurte på et tidspunkt om de, hvis de hadde sonet ved høysikkerhet, opplevde noen spesifikke forskjeller. Mange poengterte hvordan de på en måte ikke alltid opplevde det som et fengsel, dro assosiasjoner til leirskoler og internatskoler, og som informanten under nevner, så blir dette ofte brukt som mestringsmekanismer ("coping mechanisms") for å håndtere egen tid i soning.

I: sånn som, kjente noen som gikk på en internatskole og der hadde de det sånn at de skulle være på rommet sitt etter kl. 11 og de tok romsjekk for å sjekke om de var der. Akkurat slik som de gjør her.

F: så du føler det litt som en internatskole?

I: ja litt sånn, det er i hvert fall en lett måte å få meg til å ikke fokusere så mye på at jeg sitter inne.

Et annet funn er hvordan soningsalternativet blir sett på som noe annet enn lavsikkerhets soning, det var spesielt to av de intervjuede innsatte som poengterte at Leira er noe for seg selv når det gjelder sikkerhetsnivået. Etter min forforståelse for sikkerhetsnivåene, selv med den erfaring jeg har fra Hassel fengsel, så ble jeg nødt å sjekke dette ut nærmere. I intervjuet blir jeg forklart at:

Ja, for du har Tunga, som er høysikkerhet, der du er innlåst egentlig, 24/7, utenom lufting og mat, også har du Verdalen som er lavsikkerhet, som har nogen lunde samme soningsforholdet som her, men du har gjerder og brakker du bor i og sånne ting, også har du her som er mere åpent, hvor vi egentlig ikke har noen grenser, vi har bare sånn ikke over den veien og ikke over den veien, også må man egentlig ta ansvar for hverdagen selv. Sånn frihet under ansvar.

Frihet under ansvar ble nevnt av flere, også de ansatte, og det ble satt i sammenheng med at de ble ansvarliggjort ovenfor de eventuelle konsekvensene. Samtidig tok flere av de innsatte opp hvordan det var latterlig om en annen innsatt var "dum nok" til å bryte reglene her, for dette betydde fort at du ikke satte pris på tilbudet. Dermed også mulighet til et varmere og friere soningsforhold, i kontrast til det kalde klimaet på høysikkerhet.

*Ja det er litt sånn kaldere klima sånn sett, **mer fengsel**, her går du mye mer friere, sånn som stuene for eksempel, tv-stua og kjøkkenet, **gir en mer følelse av hjemme**. (trykk lagt til av meg).*

Mer som et fengsel, og mer som hjemme, to kontraster som jeg legger ekstra vekt på, det er et beskrivende språk for hvordan Leira oppleves, men også hvordan den innsatte opplever sin egen situasjon.

4.2. Har mangelen på fysiske synlige begrensinger noen betydning for innsatte?

I intervjuene ble det fort lagt vekt på at ved Leira er det frihet under ansvar, et ansvar noen setter pris på, mens andre poengterte at til tider kunne bli litt mye. For utenforstående så ser Leira ut som et gårdsbruk, et område uten gjerder eller tydelige grenser for hva som er hvor. Området de innsatte har tilgang til er utvidet, og fraværet av det som kjennetegner et fengsel, murer og gjerder, gir uttrykk for tillit. Dette er det vi kan se, eller ikke se, i den forstand. Vi kan på den måten si at fengselet bruker romslige strategier, for å vise og videre bygge på den tilliten som blir gitt innsatte ved å først få godkjent søknad om å komme til Leira.

Et begrep som flere ganger kommer opp i intervjuene er tillit. Alle de intervjuede har et forhold til hvilken tillit og hvilket ansvar som ligger på den enkelte for å kunne sone ved Leira. Som en innsatt sier i sitt intervju:

Det er deilig med den tilliten vi får her, det er veldig deilig, det å egentlig kunne gjøre ganske fritt det man vil uten at ja, folk nærmest holder deg i hånden, sånn som på Tunga. Der kunne du ikke gjøre noe uten at det var betjenter som fulgte med.

Etter lang tid på lukket så sprekker bobla litt ved å komme hit, fordi her så får du mer ansvar, det kan kanskje bli litt mye med en gang, for du må lande litt, men når du har kommet litt inn i situasjonen, som at du soner her, så er det bare å innfinne seg i det, ikke sant, og gjøre det beste ut av dagen og det er det vi prøver på. (innsatt med lang fartstid i kriminalomsorgen.)

Men selv om begrensingen ikke ser ut til å være overbærende synlige, er det likevel noen skiller som kommer tydeligere frem enn andre. I feltarbeidet opplevde jeg ofte å komme på morgenen og skulle hente nøkler på kontoret, for å kunne skifte før jeg startet. Men det var ikke alltid det var åpent, grunnet et overlapp mellom nattevakten og dagvakten. Ved alle møtene låses nemlig døra til kontoret så de kan holde møtes sitt uforstyrret. Jeg hadde fått beskjed om å banke og bare vente, og at når jeg banker på, er det ikke sikkert at betjentene vet det er meg. De venter da som regel til de er ferdige med møte før de åpner. I feltnotatet har jeg notert ned fra den ene dagen jeg ble ventende utenfor døra.

Jeg møter opp som vanlig og banker på døra, samtidig sier jeg god morgen til de som sitter og drikker kaffe i kantina, før jeg selv henter meg en kopp kaffe og blir stående å vente. "Du kan bare banke engang til, de åpner for deg, vet du" blir sagt til meg av den ene innsatte som drikker morgenkaffen, og jeg svarer tilbake: Neida, er ikke noe stress, hvis dere ikke får komme inn, hvorfor

skal jeg? Etter at jeg hadde sagt det, følte jeg et lite ubehag i at jeg nettopp hadde sagt at de ikke fikk lov å gå inn, for det er jo egentlig ikke slik, de får jo lov, men bare ikke akkurat når det er møte.

Det ble en overgang å føle på at jeg hadde muligheter de visste de ikke hadde, det var et tydelig skille mellom hvem som var ansatte og hvem som var innsatte i overgangen av akkurat denne dørterskelen til kontoret.

Et overraskende moment i intervjuene var når innsatte nevnte hvordan de opplevde overgangen fra annet *sikkerhetsnivå* til Leira første gangen.

Du vil jo få den personen ut som nabo, og hva er best da å få; en som har kommet rett fra lukket eller en som har vært igjennom flere trinn på stigen nedover og tilpasset seg livet i normalen og kan stille litt sterkere. Og ikke bare blir låst ut og satt på bussen.

Forståelsen for progresjon i soningen er allmenne kjent, og flere av de intervjuede nevnte at de nok ikke hadde klart å gå fra høysikkerhet til frihet, da dette er en så stor forandring i hverdagen at det kunne fort bli veldig mye. Dette blir også nevnt i betjentintervjuet som forteller at

Det har vært noen som har ønsket seg tilbake til lukket soning, fordi de er blitt vant med mer faste rammer, og her blir det for mye frihet og for mye fristelser til at de føler at de kan takle det. Veldig mange er det ikke, men med ujevne mellomrom er det noen som dukker opp.

Innsatte intervjuene var preget av å vise til hvordan denne plutselige friheten både var bra, men også en stor forvirring ved progresjonen, da det å komme fra å ha bodd flere år på en lukket institusjon, eller komme fra et annet sikkerhetsnivå, kunne være en stor overgang.

Når du er bak murene er du som en ape i bur som ikke vet hva en skal gjøre når du kommer ut. Det er akkurat det samme som når de flyttet meg fra høysikkerhet til Lavsikkerhet, og med engang så er det (knips) «aktivitet» vi skal på butikken, og jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre, hvordan skulle vi på butikken?

Den mest gjentakende tanken var hvordan ansattes oppførsel blant de innsatte var så forskjellig fra om du var innsatt i høysikkerhet eller på Leira, til tross for at dette kunne være den samme ansatte som jobbet begge steder. Følelsen av mistenkeliggjøring underbygger også tanken om at innsatte er "farlige kropp".

Her er det bare urinprøve*, men det er ikke noen kroppsvisitering, og det er ikke så mye fokus på det, det er bare å ta det og bli ferdig. Mens på høysikkerhet er det litt sånn: jaha, har du vært på perm du da, hva har du tatt med inn nå lissom, alt er litt mer mistenkeliggjort der. (*ved perm over 12 timer er det urinprøve og ved kortere er det kun blåseprøve.)

Selv om den ansatte kan være den samme, så blir den farlige fangen over natten en kommende nabo ved overgangen til Leira, noe som skilte seg ut i beskrivelsene som det store spørsmålet blant de innsatte.

F: hva overrasket deg mest?

I: Altså, når man sitter på tunga så er man egentlig livsfarlig også får man et brev med innvilgelse til Leira og når man våkner på morgenen igjen og venter på å bli transportert til Leira, og da er man plutselig ikke så skummel lengre.

F: så du går lissom fra et stadiet av: her må vi holde deg til værsgod?

I: mhm, så var vel kanskje det som var den største aha-opplevelsen at, man plutselig ikke er så farlig lengre.

F: det må være en merkelig følelse.

I: ja, det er jo klart at man gikk jo ikke rundt der (på høysikkerhet) og var overvåket konstant, de så jo an folke der også, men det er en helt annen følelse å sitte her, ja, på alle vis, så det kan ikke sammenlignes sånn sett.

Også opplevelsen av søknadsprosessen for permisjoner og aktiviteter ble ansett som en stor overgang.

Det er en ting jeg egentlig synes er veldig rart, for på høysikkerhets fengsel, så er man drit farlig og man vil helst ikke slippe deg ut, men med engang du har kommet deg til lavsikkerhet så, Ja, da kaster de plutselig permisjon etter deg; kom deg ut å finn på noe.

En annen innsatt la vekt på i sitt intervju hvordan det blir presisert at å bevege seg utenfor området som er beregnet som primærområdet så er det mulig det blir konsekvenser. Men vedkommende la også trykk på ordet kan, i den forstand at det ikke alltid fører til store konsekvenser. Men det blir da lagt opp til disse advarslene, eller konsekvensavtalene som skrives under ved eventuelle hendelser.

*Det er vel sånn halvveis hva de har sagt, det er vel noe av det første de sier til deg når du er her, at når du er ferdig på jobb, at grensene er sånn omtrent her og her. Så da skal dere lissom oppholde dere der og hvis dere går utenfor så **kan** det gi konsekvenser. (uthevelse av ordet er gjort på grunn av språklig trykk.)*

I intervjuet med den ansatte betjenten på Leira kommer det frem at det ikke nødvendigvis er en rømning om en innsatt beveger seg utenfor det fastsatte området, men at det kalles unnvikelse, men at det likevel ses på som alvorlig og gir konsekvenser. Det kan være begrensninger i form av deltagelse i aktiviteter, men i de mest alvorlige situasjonene er det konsekvensen som medfører at den innsatte tilbakeføres til lukket avdeling.

Videre ligger det til grunne en indre justis blant de innsatte. Det er et gode å kunne sone ved Leira, "folk som misbruker tilliten her fortjener ikke være her" blir sagt på et av intervjuene, det er både de innsatte og kriminalomsorgen som ser på det som et gode. Som en del av feltarbeidet tok jeg del i hverdagslige samtaler, men fikk også være en del av overlapps-møter mellom ansatte. Dette var for å få se ulike aspekter ved Leira, fra innsattes synspunkt, men også ansattes synspunkt.

Når det ble tatt opp hvilke konsekvenser som eventuelt kunne komme for ulik oppførsel, kom det tydelig fra de intervjuede at de vet at konsekvensene er der. Men hvor eksakt harde eller myke konsekvensene kan være er noe usikkert. En innsatt nevnte at ved å bruke rus på huset, på Leira, så var det direkte tilbakeføring til høysikkerhet, men at ved bruk av rus på perm, eller andre overtredelser på Leira, var det ikke helt sikkert hva som ville blitt konsekvensene. I feltarbeidet fikk jeg høre om det som ble kalt for "konsekvensavtaler", dette er en avtale/rapport som blir satt som reaksjon ved eventuelle overtredelser som en advarsel om eventuelle andre reaksjoner som kan iverksettes om det igjen oppstår overtredelser. Annet enn disse konsekvensrapportene, nevnte ingen innsatte i intervjuene at de kjente noen spesifikke episoder hvor det hadde utspilt seg store konsekvenser, men de var klare over at konsekvensene lå der i bakhodet uansett, som en innsatt forklarte:

Jeg synes ikke det er noe verd å prøve for å sjekke det engang. For det går under frihet under ansvar, så, er du så dum og driter på leggen, så greit, da får du takke deg selv når du sitter innelåst på Tunga igjen altså, synes nå jeg, ikke noe begynne å skrike om da, altså. For da har du lagt opp til det selv.

Denne tanken om at trusselen om å bli sendt tilbake alltid, vil være der så de dermed ikke trenger straffereaksjoner, virker å ligge dypt integrert i miljøet, og det vises stor respekt for det å kunne sone ved Leira.

Å såpass voksne må vi være vi som er her også vi er jo stort sett bare voksne folk, så hvis vi ikke klarer å styre seg (...) Så har vi heller ikke noe her å gjøre, synes jeg.

En annen innsatt la det frem på en litt annen måte, og sa at Leira ikke kunne anses som et fengsel på samme måte som høysikkerhet, for frihetsberøvelsen ansås som tydelig ikke tilstedeværende. Det er mer som en slags "vaffelsoning" som er blitt brukt av for eksempel Uglevik som beskrivende for lavsikkerhetssoning. Denne tanken kom også frem i et annet intervju, da den egentlige eneste friheten som var fjernet var muligheten til å være spontan, ellers ville hverdagen etter soning se noe lik ut som det den gjør under soning.

I feltarbeidet fikk jeg være med å prøve ut to av de sysselsettingene som er tilgjengelig ved Leira, gartneriet og hundedaghjemmet. Intervjupersonene trakk ofte frem at dagene i soning kan bli lange, men at det å være sysselsatt på Leira er med på å holde dagene i gang. Sysselsettingene er også en av måtene de innsatte kan bevege seg utenfor Leira sitt fysiske område. I løpet av feltarbeidet møtte jeg ved ulike tidspunkter innsatte som jeg ikke hadde møtt ved de sysselsettingene jeg selv tok del i, dette var for eksempel da innsatte hadde skole og tok bussen dit om morgenen, for så å komme tilbake til Leira på ettermiddagen. Eller som en av de intervjuede nevnte som en mulighet, var det å etablere seg et arbeidsforhold til en bedrift utenfor fengselet og lage i stand avtaler for å ha sysselsetting utenfor. I en samtale om sysselsetting, forklarer intervjupersonen hvordan sysselsettingen ofte tar dem med utenfor fengselet for å kjøpe materielaer eller lignende til bruk på Leira.

Nei, jeg har det veldig fint, i forhold til de som jobber på gartneriet så har jeg det veldig fint, for de må være på jobb fra kvart på 8 til halv tre, og må være på jobb, og kan ikke gjøre noe annet egentlig, men jeg kan egentlig gjøre jobben min midt på natta, også kan jeg ligge og sove hele dagen hvis jeg vil.

Hvordan de innsatte omtaler soningsforholdet ved lavsikkerhetssoningen er et viktig aspekt for hvordan romligheten tar plass i hverdagen. Det snakkes om hvor mye frihet de har, men det snakkes ikke spesielt om hvordan de fysiske murene og gjerdene er fjernet. Det kommer frem svar på dette kun ved spørsmål om forskjell mellom høysikkerhet og lavsikkerhet, da spesifikt Leira der innsatte påpekte hvordan andre lavsikkerhets institusjoner ofte også kunne ha gjerder. Dette betyr ikke at dette ikke er viktig for dem, men at det kanskje forventes av denne typen soning og dermed ikke er noe de innsatte tenker er nødvendig å påpeke. Derimot påpekes det, som vist til hvordan andre aspekter minner dem på en annen type soning; uniformbruken til ansatte for eksempel. Og hvordan tidsbruk utenom arbeidstid blir lagt opp til hver enkelt innsatt å forme selv, dette gir en frihet til de innsatte til å styre sin egen hverdag i relativt stor grad. Dog det kan påpekes at denne opplevde friheten nok ikke ville bli opplevd slik hadde ikke de fysiske barrierene vært fjernet. Under påpekes det som kommentert over hvordan det oppleves en frihet, uten at det blir vist til at det er gjerder og murer som grunn for denne friheten. Men ved å nevne leirskole som eksempel på utforming trekkes rommets utforming, inn i samtalen uten egentlig å legge vekt på barrierer.

Jeg har det rimelig greit her, jeg har det, når du først kommer hit så tar det jo litt tid å virkelig finne seg til rette, med situasjonen her og den friheten man opplever, for i starten så er det litt sånn at man, det er jo tilnærmet å være fr....*, å være på en leirskole egentlig, hehe. Så du kan jo egentlig gjøre det du vil, men det får kanskje litt mer konsekvenser her da enn du vil på en leirskole (* - intervjuede avbrøt seg selv)

De eventuelle konsekvensene som nevnes over er også noe som ble trukket frem blant innsatte og ansatte. I et morgenmøte blir det diskutert ulike situasjoner som har skjedd dagen før og som regel er det ikke mye nytt, men en av de første dagene mine var det en situasjon som ble omtalt som jeg tok til meg som interessant for institusjonen.

Det kommer opp i samtalen om en hendelse av innsatte som har beveget seg utenfor trimløypa, og det ble forklart at de innsatte selv hadde sagt i fra og forklart at bakgrunnen for at de var gått av løypa var en do tur. I møtet ble det raskt diskutert, men ikke lengre enn at de kom frem til at dette ikke var greit og at det ble skrevet en konsekvensrapport som den aktuelle innsatte har skrevet under på.

Jeg tenkte litt på hvordan løypa aldri blir omtalt som noe spesifikt området eller løype, jeg har i løpet av feltarbeidet spurt flere hvor løypene går, men som ikke kjent i området har det vært vanskelig å se for meg hvor den går. Også trimløypene ble brukt som et eksempel på frihetsskapende for soningsoppholdet.

Nei, det er jo fenomenalt at man har mulighet til å gå en runde i området. Man går jo og møter folk og, man stopper jo ikke akkurat og slår av en prat, men man går blant folk og det er egentlig ganske normalt.

Det ble påpekt hvordan det også var noe som kunne oppleves som dualitet i hverdagen, en situasjon som både kunne oppleves som å være innsatt og fri. Det var ofte

bevegelsesfriheten som ble trukket inn som et eksempel på hva som skapte denne tvetydigheten av hverdagen, muligheten til å være i en situasjon hvor de du møtte på ikke ville tenke at du nødvendigvis var en innsatt. Dette ble nevnt både i gartneriet og i hundedaghjemmet, da hundedaghjemmet nøt av de mange mulighetene til å gå lange turer i fri natur, uten noen tidsbegrensning og dermed kunne se noe annet enn fengselets områder. I gartneriet jobbet det også ansatte som ikke var innsatte, og disse gikk i samme arbeidsklær som de innsatte. Dette skapte en likhet som gjorde at besøkende ikke kunne vite hvem som var ansatte og innsatte, så hvis besøkende lurte på kunne de spørre og få hjelp uten at det ville bli noen opplevd forskjellsbehandling.

Det var andre dagen i hundedaghjemmet, jeg og den innsatte jeg skulle gå med hentet hundene for turen. Jeg fikk en hund i beltet og den innsatte tok med seg to. Det er vanlig at de ofte tar med seg flere hunder på tur og de velger hunder de vet går sammen. Vi tar med oss hundene, går fra hundegården over plassen, foran hovedhuset, sånn at vi går forbi vinduene til kontoret. Den innsatte jeg går med vinker til kontoret, for å melde fra at vi går tur, jeg ser så vidt at noen vinker tilbake før jeg må løpe litt etter den innsatte som jeg går med. Vi fortsetter over plenen på venstre side av hovedhuset og ned til gartneriet før vi fortsetter ned over veien og videre inn i skogen for å ta en skogsløype, som den innsatte nevner at er litt lengre enn de andre løypene, for de hundene vi har valgt å gå med, liker å gå litt langt.

Det var en generell avslappethet i hundedaghjemmet, de var veldig sikre på hva de drev med, dagene besto av å gå turer og passe på hundene i hundegården og drikke kaffe. Også hvor de kunne gå var forstått som både veldig avslappet samt fortsatt kontrollert. Det var en generell overenstemmelse for hvilke løyper som var godkjente og hvilke som ikke var det. På samme måte var det en generell konsensus rundt hvor lett det ville vært for dem å gå andre steder om de ville, det var aldri snakk om at noen sjekket dem. De hadde en generelt større frihet i tidsrommet for hvor lange turene skulle være. Ansatte og innsatte var alle enige i at de ulike hundene krevde litt ulike lengde på turene, så alt kom an på hvilken hund de gikk med. Jeg var både med på en kortere tur til vannet med brød for å mate ender, men jeg var også med på en lengre tur i skogsnatur som var på nærmere 7 km. De var avslappede med rutene, og sa at hvis de ville utforske en ny løype kunne de spørre en betjent om å være med den første gangen for å godkjenne den for så å kunne bruke den. Denne friheten til å gå utenfor virket ikke like tilgjengelig for de som jobbet i gartneriet. Selv om jeg hørte at om en innsatt hadde lyst til å ta en av samtalenene men ansatte som en del av en gåtur var dette mulig å få til, og den ene innsatte jeg intervjuet nevnte at de hadde tatt en sykkeltur med en betjent inn til Trondheim sentrum en ettermiddag. Men dette avhenger av hva betjentene har tid og mulighet til å være med på. I et feltnotat skriver jeg om en refleksjon over hvilke deler av området som var tilgjengelig da jeg opplevde at jeg nok gjorde noe jeg ikke skulle, uten at dette var meningen.

På vei til gartneriet i dag, gikk jeg samme veien som jeg gikk med hundene i går. Stien/veien til gartneriet er i hovedsak rundt bygningen, men siden jeg i går gikk sammen med innsatt i hundedaghjemmet ned på den andre siden av bygningen, ned over plenen, tenkte jeg at dette var greit og det var jo litt kortere. Jeg møter opp 07:30 på gartneriet, 15 minutter før de innsatte kommer for å jobbe, 07:45, men det er alltid noen innsatte som møter opp litt tidligere bare for å sitte der å ta en kopp kaffe før jobb. Denne dagen møtte jeg en innsatt i det jeg går over plenen, og når jeg kommer nærmere og hilser: "God

morgen" får jeg svaret tilbake "du vet det ikke er lov å gå på plenen?" Noe jeg ble litt satt ut av, for dette har ingen sagt til meg, og jeg gikk jo her i går.

Til den dag i dag, vet jeg ikke om det var ment som en vits eller faktisk noe jeg burde tenke på, men de neste dagene gikk jeg på stien for å unngå å teste det. Senere når jeg både snakket med folk og intervjuet, kom det frem at det var lov å gå på plenen, men at de ikke skulle gå forbi den. Jeg kommer likevel ikke på om dette var ment at det var lov på ettermiddagen, og at jeg gjorde dette i tidsrommet for jobb, noe som kan gi mening. Likevel merker jeg en usikkerhet blant innsatte for hvor det egentlig er lov å gå på ulike tidspunkter, usikkerheten virker å være størst blant de som har vært ved Leira kortest tid, altså de som for ikke så lenge siden har vært på høysikkerhet. Likevel var de absolutte grensene tydeligere enn jeg antok at de ville være.

Det er det som egentlig er de usynlige gjerdene her da. Man tenker ikke over det når man har vært her en stund, men det er klart at i starten, så, klart du kan gå bort til veien, men går du oppå veien så er det teknisk sett rømming, hehe, er litt sånn du får gjøre som du vil lissom.

5. Diskusjon

På folkemunne, men også innenfor det sosiologiske fagfeltet, blir fengslet ofte karakterisert ved sine massive murer, gjerder, gitter og låste dører. De fysiske barrierene som murer og gjerder er viktige som symboler for sikkerhet og grenser for institusjonen, men også som fysiske barrierer for fluktforsøk og samfunnssikkerheten. *"Fengselet er et sted som i sin utforming tar utgangspunkt i det verste som kan skje. Og fra betjentenes synsvinkel skal sikkerheten, vår sikkerhet, komme først."* (Uglevik, 2011, s. 87). I diskusjonen vil det presenteres argumenter for hvordan en institusjon ikke nødvendigvis trenger de fysiske barrierene for å kunne oppfattes som total.

Min forståelse av romlighet bygger som nevnt på Foucault og Löw sine definisjoner av romlighet, hvor det blir sett på som et sett av relasjoner knyttet til opplevelsen av det materielle (Löw, 2018, s. 122). Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke en både konkretisert tolkning samt en noe abstrahert tolkning av begrepet romlighet. Jeg prøver å bruke Foucault og Löw sine noe mer abstraherte definisjon av romlighet for å beskrive hvordan rommet i seg selv får funksjon ut fra hvordan individene relaterer seg til rommet og det materielle. Men jeg har også konkretisert det ved å omfavne også de fysiske barrierene som er fraværende i rommet.

Fengselet som total institusjon bærer multiple funksjoner, hvor de omtalte er forvaring av dømte og rehabilitering. Og denne forvaringen av dømte skjer i størst grad innenfor geografisk begrensede områder over en bestemt periode, med noen unntak. Rehabiliteringsmålet er å bygge opp individer som kan returnere til storsamfunnet som et ikke-kriminelt individ, en fremtidig god nabo. Som en del av prosessen blir de innsatte i høysikkerhetsinstitusjonen gjenstand for det som Uglevik omtaler som "instituert mistillit" (Uglevik, 2011, s. 85).

I intervjuene med de innsatte omtaler de en opplevelse av å bli omgjort til et objekt for systemet ved høysikkerhetsinstitusjonen. De har mistet all kontroll over egen bevegelse og blir flyttet rundt i institusjonen som objekter av de ansatte. Opplevelsen av å kun være en brikke i systemet, knyttes av de innsatte opp mot hvordan de i alle aktiviteter og bevegelser i fengselsinstitusjonen er i kontakt med og kontrollert av betjenter. Det knyttes også opp med ansattes holdninger ovenfor innsatte, den institusjonaliserte mangelen på tillit fra betjentenes side oppleves som tydelige på innsattekroppen. I lavsikkerhet oppleves den innsattes bevegelser som sine egne og ikke noe som blir gjort mot dem. Den økte tilliten som oppleves føles som en re-individualisering. Vi kan referere til hvordan innsatte ved Leira sier de har opplevd å måtte minne ansatte på hvor de var. Da de opplevde en holdning med stor mistillit som ikke er forenlig med en lavsikkerhetsavdeling.

Innsattes opplevde objektivering kan tenkes å være en del av de barrierer som bygges innenfor kriminalomsorgens murer for å opprettholde kontroll. Uglevik bruker begrepet kropp-uten-tillit om den omtalte instituerte mistilliten ovenfor de innsatte (Uglevik, 2011). Dette begrepet kan vise til en objektivering av de innsatte. Jeg vil argumentere for hvordan dette, sammen med de fysiske barrierene, avtar ved overgangen til lavsikkerhetssonering.

Det blir ikke lagt noe spesielt ansvar på den innsatte i høysikkerhetssoneringen, mye fordi den institusjonelle mangelen på tilliten ikke åpner opp for dette. Ved overgangen til

lavsikkerhetssoning blir det lagt vekt på den økte ansvarliggjøringen av den innsatte, hvor det i takt med endret fysisk rom, blir vist endret tillit. Murene fjernes i takt med økt ansvarliggjøring, slik at forvaringen av den innsatte overtas av den innsatte selv og ikke institusjonens arkitektur.

Uglevik, som utførte sitt prosjekt i et høysikkerhetsfengsel presenterer de fire kategoriene innsatte kropper blir plassert i av de ansatte for sikkerhet. I overgangen fra høysikkerhet til lavsikkerhet, vil jeg argumentere for en delvis bortfallelse av alle disse kategoriene, og en hel bortfallelse av minst en kategori: (2) voldelige kropper. Bakgrunnen for en antatt bortfallelse av disse, helt eller delvis, ligger i grunnlaget den innsatte må ha opparbeidet seg for å få muligheten til å sone ved lavsikkerhet. Det ligger til grunne en opparbeidet god oppførsel i høysikkerhet, og en erkjennelse av egen kriminalitet og/eller rusproblematikk, implisitt også en forståelse av ansvarliggjøringen.

Et opphold ved lavsikkerhet vil kun bli iverksatt hvis det er en oppfattet ansvarliggjøring hos den innsatte. Dette og forståelsen for konsekvenser, fungerer som en trygghet for de ansatte, og viser at det ikke lengre er like nødvendig med høysikkerhetsgraden av mistillit. Den ansatte skal kunne stole på at den innsatte oppfører seg selv uten konstant oppsyn. Overgangen fra høysikkerhet, hvor det er stor fokus på hva den innsatte ikke har tilgang til av rom, nøkler og områder, som kropper-uten-tillit, skiftes til hva den innsatte har tilgang til, til kropper-med-tillit-under-oppsyn. Dog den innsatte likevel er en kropp-under-oppsyn, men ikke nødvendigvis under overvåkning. Det kan betraktes som et symbolsk frislipp av bevegelse i rom når en innsatt soner ved lavsikkerhet. Og dette legges som rammer for å gjenopprette innsatte til kropper-med-tillit.

Feilplasserte kropper er fortsatt aktuelt i lavsikkerhetsinstitusjonen, men da i en mildere form. En innsatt kan fortsatt oppfattes å være *out of place*, men i færre situasjoner enn før, da det er flere områder som er "frie" for den innsatte å bevege seg i (Uglevik, 2011, s. 85). De ansatte ser ikke konstant etter feilplasserte kropper, og all mobilitet vil ikke nødvendigvis antas å være suspekt. Det viser til en konsensus i at det meste har en god forklaring, og at den innsatte selv vil rapportere inn eventuelle overtredelser selv om dette kan føre til konsekvenser.

Den økende tilliten tillagt den innsatte i soningsprogresjonen, faser ut enkelte kategorier for instituert mistillit. Voldelige kropper er en av dem, da innsatte ved anledningen til å fullføre soning i lavsikkerhet nok ikke anses som voldelige kropper. Det merkes likevel hvordan dette ikke kommuniseres til den innsatte, da det ikke opplevdes som en naturlig progresjon i økende tillit blant de innsatte som overflyttes. De var farlige kropper frem til den dagen de ble overført til lavsikkerhetsavdelingen, kun da de ble overført kunne de rapportere noen endret holdning fra ansatte. Den instituerte mistilliten formet hvert minutt frem til de ikke lengre var innenfor de fysiske murene, når murene gikk fra fysiske til symbolske ble de møtt med ansvarliggjøring og høyere tillit i en opplevd "*plutselighet*".

Igjennom institusjonens systematiske kontrollpunkter opprettholdes noe av mistilliten knyttet til hemmelighetsfulle kropper. Urinprøve etter lengre permisjoner og tilfeldige romsjekker, dog noe sjeldnere ved lavsikkerhet, blir fortsatt benyttet. Som Uglevik også skriver, er den overveide risikoen for at det skjules noe, større enn den økonomiske utgiften ved analysing av prøven (Uglevik, 2011, s. 223). Likevel er kontrollpunktene som innebærer nærkontakt med innsattes kroppsvæsker ikke brukt i like stor grad. Noe som delvis eller helt fjerner den siste kategorien smittefarlige kropper.

Rekvisitter for å opprettholde en viss sikkerhets-barriere og kontroll, eksemplifisert som vernesko, stikksikre hansker og tåregass av Uglevik, er med på å "*definere fengselet som symbolsk rom.*" (Uglevik, 2011, s. 87). Disse rekvisittene er i all hovedsak erstattet ved overgangen til lavsikkerhetssoning. Det kan tolkes i den retning at konsekvensrapporten, et papir, brukes som en slik rekvisitt. Det symbolske rommet ved lavsikkerhetsfengselet blir definert ved bruk av disse papirene, som i seg selv ikke eksisterer før det skjer en overtredelse av det satte kontrollreglementet ved institusjonen. Mer konkrete rekvisitter er døren og dørterskelen til de ansattes kontorer. Døren og dørterskelen er i sin tilstedeværelse et symbol på maktforholdet mellom de innsatte og ansatte, da de konkretiserer et området hvor bevegelsesfriheten er kontrollert med nøkler og fysiske barrierer. Nøklene symboliserer skillet innsatte- og ansatte-privilegier. Dette skille påpekes av Uglevik, som tydelig i høysikkerhetsavdelingen, men er i mindre grad tydelig ved lavsikkerhet grunnet de få dørene som låses vekk fra de innsatte. Områdene som tydeliggjør skillet er færre, men dog veldig tydelige. Som nevnt i analysen er de ikke mye som skiller "nøkkel-innehaver" og "ikke-nøkkel-innehaver" ved Leira, men denne døren er tydelig.

Et annet poeng jeg vil trekke frem er hvordan Uglevik i sin bok (2011) forklarer hvordan murene i seg selv viser til rømning som en "utvei". Uavhengig om det er murer eller gjerder, viser disse barrierene tydelige skiller fra noe utilgjengelig, som forfører et ønske om å bryte ut (Uglevik, 2011, s. 113). Dette viser en tydelig forskjell fra lavsikkerhet hvor det ikke er noen handlingshemmende fysiske barrierer. Innsatte er ikke begrenset i sine valg for handling annet enn i eventuelle fremtidige konsekvenser. Og fraværet av noe å "overvinne" gjør det i en grad uinteressant å skulle overvinne det. Lettere sagt; er det ingen gjerder å hoppe over, er det ikke interessant å skulle gå den veien. På denne måten er også utformingen av rommet noe som produserer en des-interesse i å utfordre de grensene som er lagt.

I en institusjon hvor bevegelsene som nevnt over argumenteres for å være til en viss grad frie, er det viktig å tenke på hva som er frihet i en total institusjon. Totaliteten til institusjonen Goffman presenterer er basert på totalstrukturering av innsattes miljø og dagligliv, men som jeg har nevnt tidligere, med en viss gjennomtrengelighet til den sosiale omverdenen. Oppfattelsen av moderne fengselsinstitusjoner som porøse og romlig uklare, og i den forstand flytende kan tolkes som uforenlige med en institusjon med totale skiller fra samfunnet rundt. Det blir ofte argumentert med at Goffman sin totale institusjon kan karakteriseres gjennom totale og markerte avgrensinger til utsiden, ved bruk av lukkede dører, gjerder eller den karakteristiske muren (Jacobsen, 2018, s. 59). Men en total institusjon kan også tolkes som fysisk gjennomtrengelig, med symbolske terskler. Det moderne fengselets ikke-så-begrensende struktur kan karakteriseres som "*en 'ikke-så-total'-institusjon, innelukket i en identifiserbar, men likevel gjennomtrengelig membran av strukturer, mekanismer og politikker, som alle opprettholder en selektiv og ufullkommen grad av separasjon mellom det som finnes inne i og det som ligger utenfor fengselsmurene.*" (Moran & Keinänen, 2012, s 21). Og denne gjennomtrengeligheten blir beskrivende for de romlige aspektene i lavsikkerhetsinstitusjoner, da institusjonen er "lukket" men også "åpen".

Jeg vil også trekke frem det Löw presenterer som en "dualitet av det romlige", hvordan de romlige aspektene kan både være en begrensning men også en muliggjører av handling (Löw, 2018, s. 225). En annen måte vi kan se denne dualiteten er bevegelsesrommet de

innsatte har tilgang til. Bevegelsesmønstrene er begrenset, men også utvidet i sammenlignet med den innsattes posisjon som kropp-uten-tillit i en fengselsinstitusjon.

Dualiteten er interessant da den knytter innsattes forståelse av rommet de befinner seg i til rommets antatte funksjon. Rommet i en åpen institusjon kan både oppfattes som fritt samtidig som det kan oppleves som begrenset. Som en utenforstående vil en åpen institusjon som Leira kunne ses på som veldig fritt, i den forstand at det ikke oppleves som en fengselsinstitusjon som har som oppdrag å holde innsatte på et begrenset området over en periode. Dog, for en innsatt, er dette en institusjon som er åpnet mot storsamfunnet, men likevel begrensende, det er klare grenser og regler som utenforstående ikke oppdager selv om de oppholder seg i det samme rommet.

Den økte bevegelsesfriheten de innsatte opplever ved åpen soning kan anses å være en av de romlige aspektene som i størst grad tydeliggjør endringene ved fengselsinstitusjonen, som igjen endrer soningserfaringen til de innsatte. Bevegelsesfriheten utvider fengselsinstitusjonens rom, og de ulike rom kan oppleves som mer og mer tvetydige. Eksempler på dette finner vi i hvordan ulike sysselsettinger og aktiviteter bringer de innsatte til områder som ikke ligger i fengselets domene. Sysselsetting i hundedaghjemmet på Leira bringer hver dag de innsatte på tur ut i skog og natur. "*Guds frie natur*" kan for innsatte føre til en opplevelse av å være både "fri og fanget".

Vi kan tenke oss at denne dualiteten gir de innsatte en opplevelse av kvasi-frihet i rom preget av både frihet og fengslethet. Et klar referanse til denne dualiteten av rommet finner vi igjen i Moran sitt arbeid, omtalt som en følelse av "betweenness" (Moran, 2013). Og denne følelsen av "betweenness" oppleves også av besøkende, som en sekundærfengsling i perioden de er på besøk (Moran, 2013, Comfort, 2003). De ulike rommene endrer deres posisjon og status i møte med fengselsinstitusjonen. På samme måte oppleves tiden de innsatt er utenfor institusjonen, i bruk av f.eks. Turløyper, et rom for "betweenness" hvor de ikke oppleves som innsatte av omverdenen. En opplevelse som ved case institusjonen Leira, også tar plass inne på institusjonens fysiske området, hvor omverdenen kommer inn i gartneributikken uten noe grunnlag for å si hvem som er innsatte eller ansatte. Hverdagen til de innsatte består av en konstant miks av terskelkryssinger mellom det mer frie og det ufrie, utsiden og innsiden, og deres hverdag befinner seg i en limbo av dualitet.

Ideen om dualitet i rommet trekker på likheter til måten innsatte i lavsikkerhetssoning er i prosessen med å gå fra kropp-uten-tillit til å bli kropp-med-tillit. Under dette steget i soningen befinner seg i en "betweenness" av tillit og "ikke-tillit". Og dette er det forsket på at kan føre til usikkerhet og "smerter" i soningsprogresjonen (Shammas, 2014). Jeg vil argumentere for at dette stadiet av soningsprogresjonen preget av "smerter" og "betweenness" likevel er et viktig og nødvendig steg. Lavsikkerhetsinstitusjonen fremmer rehabilitering og fungerer som en beskyttende ramme for innsatte. I en tid hvor mye kanskje oppleves som nytt og overveldende, etter det som kanskje har vært flere år i høysikkerhetsfengsel. Det at det eksisterer en dualitet i rommet de innsatte befinner seg i kan gi mulighet til å bevege seg fritt over terskelen. Samtidig gir det mulighet for å trekke seg tilbake til de kjente rammene kriminalomsorgen tilbyr. Så selv om friheten er problematisk (Shammas, 2014), viser denne overgangen seg som et nødvendig steg for å trygge individene igjennom progresjonen.

6. Avsluttende konklusjon og videre forskning

Som en avsluttende konklusjon i denne oppgaven vil jeg presentere hovedargumenter fra diskusjonen for å kunne besvare problemformuleringen: *"Hva skjer med fengslet som total institusjon når det "åpnes opp" og hva betyr det for soningserfaringen?"*

Det argumenteres for en institusjonell de-Konstruering, hvor strukturer som oftest karakteriserer fengselshverdagen gradvis blir erstattet med strukturer som karakteriserer hverdagslivet i storsamfunnet. Fengselet som total institusjon tar en total del av organiseringen av de innsattes liv, men er ikke total i den forstand at den er lukket og impermeabel, ugjennomtrengelig. Romlige aspekter som murer, gjerder og låste dører blir erstattet med et mellommenneskelig spekter av tillit. Og da rom kan forstås som relasjonelle, kan det argumenteres for at de romlige aspektene ikke er fjernet, men heller bør forstås som modifiserte.

Den romlige organiseringen av den åpne fengselsinstitusjonen er med på å fjerne de problematiske kroppsaspektene. Selv om dette ikke blir snakket om, opplever de innsatte veldig tydelig en økt tillit fra institusjonen. Romlighet er en avgjørende faktor for den tilliten de innsatte kan oppleve som oppbyggende for deres progresjon. Det utvidede området ved åpen soning er et både et konkret og symbolsk uttrykk for tillit. Det blir ikke spesielt uttrykt i daglige samtaler blant de innsatte, men den symbolske effekten kommer tydelig frem og viser til hvor viktig det romlige er for rehabiliteringen, det ultimale målet for kriminalomsorgen.

Innsattes overgang fra å erfare en status som kropp-uten-tillit, til å erfare endringen til å bli det jeg vil omtale som kropp-med-tillit-under-oppsyn. Det argumenteres for at det skjer en overføring av tillit ved overføringen av den innsatte, den romlige endringen påvirker hvordan de ansatte ikke lengre opplever den innsatte, som et "farlig individ". Det blir erfart endringer i romlighet og ulike grader av begrensninger som holder de innsatte på plass, men det er ikke spesielt de romlige aspektene som blir omtalt. Det er den opplevde endringen i frihet og ansvar, som blir omtalt. Fra datainnsamlingen opplevde jeg at med mindre det ble spesifikt spurt om de fysiske romlige aspektene, virker det ikke som disse ble snakket så mye om. Likevel kan det ses fra intervjuene at selv om det eksplisitt ikke blir ord-festet i hverdagen, er de romlige aspektene noe som er implisitt viktig for de innsatte og rehabiliteringen.

I diskusjonen er rom også i stor grad blitt konkretisert til å omfavne de fysiske barrierene som ved lavsikkerhets institusjoner i stor grad er fraværende i den innsattes hverdag. Ved å bruke romlighet på denne måten det er gjort, for å fremme hvordan fraværet av visse funksjoner ved institusjonsrommet, er med på å omforme disse barrierene fra å være fysiske til å bli symbolske. Og igjen, da bære en symbolsk funksjon i overgangen innsattekroppen beveger seg i, ved å gå fra å være ekskludert fra tillit til å bli kropp med tillit i den nye romlige strukturen, et steg nærmere å være fullstendig uten barrierer for deltagelse i storsamfunnet.

6.1. Videre forskning

I denne oppgaven har fokuset vært på lavsikkerhet og innsattes opplevelse av de romlige aspektene ved denne typen soningsalternativ. Men noe som kunne vist seg interessant er å kunne sett på hvordan nærområdet til en slik fengselsinstitusjon opplever de samme romlige aspektene. Deres erfaring rundt det å ha et fengsel så tett på nærmiljøet. Tatt fra egne erfaringer med å bruke et åpent fengsel som skolevei gjennom hele grunnskolen, vil jeg trekke visse hypoteser til et slikt eventuelt prosjekt. Også om det er noen forskjell for individer som bor i tett nærhet til høysikkerhets fengsler. Er det noen forskjell på opplevelsen av disse institusjonene? Hva synes naboene om at det ikke er gjerder, murer, eller andre fysiske grenser mot de innsatte? Er det generell oppfatning om at dette er et fengsel?

Videre er tanken om et landsbyfengsel som ideal, er noe som hadde vært interessant å se på. Leira viser at det er mulig å benytte et fengsel som en grunn for utdanning og lære, så hvorfor ikke utvide funksjonene som kan tilbys? Videre forskning burde derfor se på hvordan et åpent fengsel kan være en ressurs for området det blir plassert i, og hvordan dette kunne vært med på å isteden for å stenge åpne fengsler, heller satt en presedens for at dette er fengsler Norge kan samfunnsmessig tjene på å ha. Ikke bare benytt fengslene som lukkede institusjoner for å holde individer oppholdt på et område, men la et slikt soningsopphold tjene både samfunnet og individet. I feltarbeidet opplevde jeg det interessant at det var færre plasser for kvinner ved Leira, noe som videre også går igjen ved andre lavsikkerhets soningsalternativer. Det nevnes også i samtaler med innsatte at det er færre gode soningsplasser for kvinner, og jeg ble tipset om å lese leserinnlegget "*Skal vi sone verre fordi vi er færre?*" skrevet av en kvinnelig innsatt i fra Bergen fengsel avdeling Osterøy i 2019, et annet lavsikkerhetsfengsel som er blitt avvirket. Kjønnforskning på kvinnelige pårørende er godt representert, men kvinnelige innsattes tilbud i Norge kunne vært interessant for feltet.

Og til slutt vil jeg påpeke at romlige aspekter er et tema som fortjener en større plass innenfor det sosiologiske forskningsfelt. Romlighet er et tverrfaglig begrep hvor sosiologi ikke enda har noe stort avtrykk, men sammen med samfunnsgeografi og human-geography åpner det opp for spennende problematikker for vår utforming av bruksom hvor det sosiale liv tar plass. Rom som relasjoner som aldri helt blir fjernet, men heller modifisert til å omfatte samme funksjon i annen arkitektur-drakt, kan derfor også være interessant å se på innenfor romlig sosiologi.

7. Litteraturliste

- Bennett, J., Crewe, B. & Jewkes, Y. (2016) *Handbook of Prisons*. Second edition. New York: Routledge.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2018) *Den samfunnsskapte virkelighet* (F. Wiik, Overs.). Bergen: Fagbokforlaget. (Original utgitt 1966).
- Bly, N. (1887) Behind Asylum Bars. *The New York World*. Hentet fra: <http://dlib.nyu.edu/undercover/i-behind-asylum-bars-nellie-bly-new-york-world>
- Bugge, M. (2010) Innsatte tok sats. *Aftenposten*. Hentet fra: <https://www.aftenposten.no/norge/i/qAMOE/innsatte-tok-sats?>
- Christie, N. (1982). *Pinens begrensning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Comfort, M. L. (2003). In the Tube at San Quentin: The "Secondary Prisonization" of Women Visiting Inmates. *Journal of Contemporary Ethnography*, 32(1), 77-107. DOI: 10.1177/08912416002238939.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018) *Research Design: Qualitative, Quantitative & Mixed Methods Approaches*. Fifth Edition. International student Edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Fangen, I. K. (2010). *Deltagende observasjon*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Fredwall, T. E. (2015) Murer og moral: En bok om straff, verdier og fengselsbetjenter. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Foucault, M. & Miskowiec, J. (1986). *Of Other Spaces*. *Diacritics*, 16(1), 22-27. DOI: 10.2307/464648
- Foucault, M. (1975/1999) *Overvåkning og straff*. Oslo: Gyldendal.
- Galtung, J. (1959) Fengsels samfunnet: Et forsøk på analyse. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goffman, E. (1991[1961]). *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. London: Penguin Books Ltd.
- Granheim, P. K., Helgesen, J. og Johnsen, B. (2011) Exceptional prison conditions and the quality of prison life: Prison size and prison culture in Norwegian closed prisons. *European Journal of Criminology*, 8(6) 515-529. DOI: 10.1177/147737081141389
- Jacobsen, N. B. (2018) Fengsel og frihet: gjengangeres soningserfaringer. I Lundeberg, I. R. & Rye, J. F. (red.) *Fengslende sosiologi: Makt, straff og identitet i Trondheims fengsler*. Trondheim: Cappelen Damm Akademisk. DOI: 10.23865/noasp.41
- Jewkes, Y. og Moran, D. (2015) Linking the carceral and the punitive state: A review of Research on prison architecture, design, technology and the lived experience of carceral space. *Annales de géographie*, N702-703: 163-184.
- Joas, H. & Knöbl, W. (2011) *Social Theory: Twenty Introductory Lectures*. (A. Skinner Overs.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnsen, B. (2018) Movement in the prison Landscape: Leisure Activities - Inside, Outside and In-between. I Fransson, E., Francesca, G. & Johnsen, B. (red.) *Prison Architecture and Humans*. (65-85). Cappelen Damm Akademisk. DOI: 10.23865/noasp.31
- Jordhus-Lier, D. & Stokke, K. (2017) *Samfunnsgeografi: en innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2008) *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. (st.meld. nr. 37 2007-2008). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-37-2007-2008-/id527624/>
- Kriminalomsorgen (u.å.) Type fengsel og sikkerhet. Hentet 10. mars 2020 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/index.php?cat=237877>

- Lundeberg, I. R. & Rye, J. F. (red) (2018) *Fengslende sosiologi. Makt, straff og identitet i Trondheims fengsler*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Löw, M. (2018) *The Sociology of Space: Materiality, Social Structures, and Action*. New York: Palgrave Macmillian.
- Moore, L. & Scraton, P. (2016) Doing gendered time: The harms of women's incarceration. I J. Bennet, B. Crewe og Y. Jewkes. (Red.) *Handbook on prisons* (s. 549-567). New York: Routledge.
- Moran, D. (2013) Between Outside and Inside? Prison Visiting Rooms as Liminal Carceral Spaces. *GeoJournal*, 78:339-351. DOI: 10.1007/s10708-011-9442-6
- Moran, D., & Keinänen, A. (2012) The 'inside' and 'outside' of prisons: Carceral geography and home visits for prisoners in Finland. *Fennia - International Journal of Geography*, 190(2), 62-76. DOI: 10.11143/4895
- Olaussen, L. P. (2015) *Prisonisering – en ubekreftet «jernlov» om sosialt liv bak murene*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 102(3). DOI: 0.7146/ntfk.v102i3.71826
- Rienecker, L. (2002) Problemformulering på de samfundsvidenskabelige uddannelser. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Shammas, V. L. (2014) The pains of freedom: Assessing the ambiguity of Scandinavian penal exceptionalism on Norway's Prison Island. [Artikkel] *Punishment & Society*, 16(1). S. 104-123. DOI: 10.1177/1462474513504799
- Shammas, V. L. (2017) Pains of imprisonment. I Kerley, K. R. (red.), *The Encyclopedia of corrections*. DOI: 10.1002/9781118845387.wbeoc020
- Seim, S. og Sæter, O. (2018) Diskusjonen om det romlige. I S. Seim og O. Sæter (Red.) *Barn og unge: By, sted og sosiomaterialitet*. s. 19-38. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Simmel, G. (1908/1992). *Soziologie: Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung* [Sociology: Investigations on the forms of sociation]. Frankfurt, Germany: Suhrkamp Verlag.
- Sykes, G. (1958/2007). *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*. Princeton: Princeton University Press.
- Tjora, A. (2018) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Uglevik, T. (2010, oktober) *Hverdagsliv i fengsel II: Rommet og kroppen/moral og mannlighet*. Forelesning presentert ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Universitetet i Oslo. hentet fra: <https://www.uio.no/studier/emner/jus/ikrs/KRIM2904/h10/undervisningsmateriale/hverdagsliv2.pdf>
- Uglevik, T. (2011) *Fangenes friheter: Makt og motstand i et norsk fengsel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Uglevik, T. (2016) Prisons as welfare institutions? Punishment and the Nordic model. I J. Bennet, B. Crewe og Y. Jewkes. (Red.) *Handbook on prisons* (s. 388-402). New York: Routledge.
- Vitulli, E. W. (2013) Queering the Carceral: Intersecting Queer/Trans Studies and Critical Prison Studies. *GLQ* 19 (1), 111-123. DOI: 10.1215/10642684-1729563

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning av prosjektet fra NSD.

Vedlegg 2: Godkjenning av prosjektet fra Kriminalomsorgen region Nord.

Vedlegg 3: Informasjonsskriv.

Vedlegg 4: Samtykkeskjema.

Vedlegg 5: Intervjuguide.

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Innsattes grensedragning i soning og hverdag.

Referansenummer

633751

Registrert

02.11.2019 av Marie Cathrine Løver Thu - mcthu@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Johan Fredrik Rye, johan.fredrik.rye@ntnu.no, tlf: 99273088

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Marie Cathrine Løver Thu, marie.lvthu@gmail.com, tlf: 4631571

Prosjektperiode

01.01.2020 - 06.06.2020

Status

07.01.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

07.01.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt behandlingen gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet på 07.01.20 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle personopplysninger om straffedommer og lovovertridelser og alminnelige personopplysninger frem til 06.06.20.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være de registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 10, jf. personopplysningsloven § 11(2) a), jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

OneDrive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

TILLATELSE

Kriminalomsorgen region Nord innvilget søknaden innvilget søknaden den 03.01.20.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

NTNU,
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
ved Professor Johan Fredrik Rye
7491 Trondheim

Deres ref:

Vår ref:
2009/00463-353/602

Dato:
03.01.2020

SVAR PÅ SØKNAD OM FORSKNING I KRIMINALOMSORGEN

Vi viser til søknad med vedlegg fra masterstudent ved NTNU Marie Cathrine Løver Thu mottatt 2.11.2019. Thu er student på masterprogrammet i sosiologi ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU. Hun planlegger å skrive en fengsel-sosiologiske masteroppgave høsten 2019 og våren 2020. Svar på søknad sendes faglig veileder slik praksis er når søker selv ikke har forskerkompetanse.

Fra søknad siteres det hva søker skal forske på; *«hvordan lavsikkerhetsfengsel flyter på en naturlig måte inn i samfunnet og at samfunnet, som jeg kan være et lite bevis på, flyter inn i fengselets områder. Måten lavsikkerhetsfengsler "sprenger" grensene for hva fengselsområdet består av.»*

Thu søker om å få gjennomføre 14 dagers feltarbeid med observasjon, intervju av innsatte og ansatte ved Trondheim fengsel avdeling Leira. Tidspunkt vår 2020.

I sin søknad skriver Thu at hun ønsker *«feltstudie med walk-along observasjon, deltakende observasjon, hvor jeg om det er mulig kunne tatt del i hverdagen til de innsatte ved Leira Lavssikkerhetsfengsel. Da jeg har som ønske å se på grense-forflyttende handlinger har jeg, etter et besøk på Leira, funnet ut at det ville vært interessant å kunne følge innsatte som jobber med hunde-kennelen. Hvor innsatte har ansvar for og går turer med hunder som er i dag-pass hos Leira, her hadde det vært interessant å legge opp til muligheten til videre intervjuer med innsatte som jeg møter i dette feltarbeidet. Da jeg er usikker på hvor mange innsatte som er en del av arbeidet med kennelen vil jeg også legge opp til at jeg da også har et ønske om å intervju andre innsatte ved Leira.»*

Vi har bedt Trondheim fengsel avgi uttalelse om kapasitet til å bistå søker, om gjennomføring framstår sikkerhetsmessig forsvarlig og om det vil det være mulig å innhente samtykke fra alle innsatte ved eventuell gjennomføring av feltarbeid/observasjon.

VEDTAK

Kriminalomsorgen region nord innvilger søknaden. Søknaden er utformet i tråd med de krav som stilles til forskning i kriminalomsorgen, jfr. retningslinjer for behandling av søknader om forskning. Det er ikke behov for å gi dispensasjon fra taushetsplikten da deltakelse forutsetter samtykke i alle ledd.

Det kreves at den som skal gjennomføre samtaler og intervju av innsatte fremlegger politiattest. Intervju og observasjon skal foregå i husedagshjemmet ved avdeling Leira. Det er bekreftet fra faglig veileder at antall innsatte med daglig sysselsetting er tilstrekkelig antall respondenter. Den skriftlige informasjonen om formålet og opplegget må gis alle innsatte før observasjon og feltarbeid iverksettes. Det må innhentes samtykke fra de som skal intervjues og observeres. Det må framgå at deltakelse er frivillig og at samtykke kan trekkes. Student er ansvarlig for å lage informasjonsbrev og samtykkeskjema. Kriminalomsorgen er ansvarlig for å henge opp informasjon og innhente samtykke fra deltakere.

a. Sikkerhetsvurdering

Forskningen skal gjennomføres på en forsvarlig måte og domfelte, innsatte og ansatte skal ikke utsettes for personlige belastninger. Forskeren skal forholde seg til den enkelte enhets sikkerhetsmessige instruks. Det er opp til den enkelte enhetsleder å vurdere om forskningsprosjektet er praktisk gjennomførbart i enheten og hvordan gjennomføringen skal gjøres for at den skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Forskeren skal forholde seg til de sikkerhetsmessige tiltak som er påkrevd i gjennomføringen. Forskeren skal fremlegge bakgrunns materialet og informere enhetene ut i fra deres behov.

Det kreves at den som skal gjennomføre samtaler og intervju av innsatte fremlegger politiattest. Dersom forsker ønsker å ta i bruk andre spørreskjema eller belyse andre problemstillinger enn godkjent må det fremlegges ny søknad til Kriminalomsorgen region nord for godkjenning.

b. Forskers taushetsplikt

Opplysninger forskeren blir gjort kjent med kan være undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13. Forskeren er undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 c. Av § 13 e følger at forskeren plikter å hindre andre i å få tilgang til eller kjennskap til opplysningene. Overtredelse av bestemmelser om taushetsplikt er straffbart, jf. Straffeloven § 121. Behandling av personopplysninger reguleres av lov om personopplysninger (LOV 2000-04-14 nr. 13) med tilhørende forskrift (FOR 2000-12-15 nr. 1265), og forskningsprosjekter er særlig omtalt i § 7-27 i forskrift til personopplysningsloven. Det er et vilkår at forsker undertegner en taushetserklæring med henvisning til bestemmelsene ovenfor. Slik erklæring utarbeides av den enhet der forskningen skal gjennomføres.

c. Oppbevaring av materiale

Forskeren skal påse at innsamlet materiale blir oppbevart på en forsvarlig måte og at det foretas anonymisering av personidentifiserbare opplysninger ved publisering. Innsamlet materiale som inneholder personidentifiserbare data, skal makuleres så snart undersøkelsen er avsluttet. Dersom det skal gjøres unntak fra denne hovedregel, må dette godkjennes av Datatilsynet.

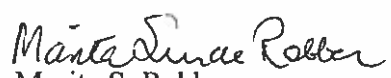
d. Rapportering

Forskeren skal sende et eksemplar av forskningsrapporten til Kriminalomsorgen region nord, til biblioteket ved Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS) og til Kriminalomsorgsdirektoratet. Det er ønskelig at forskeren melder resultatene til respondentene i en eller annen form.

Klageadgang

Regiondirektørens vedtak om å anvende taushetsbelagte opplysninger til forskningsformål, kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet. Klageretten etter forvaltningsloven kap. VI § 28, omfatter den som ikke får medhold i sin søknad om forskning og den som taushetsplikten er satt til vern for, i denne sammenheng innsatte/domfelte og tilsatte.

Kriminalomsorgen region nord

Marita S. Rabben
Ass. regiondirektør

Marit Wangsholm
Seniorrådgiver

Kopi til:

Marie Cathrine Løver Thu,
Trondheim fengsel, Leira avdeling, Postboks 694, 4305 SANDNES
Kriminalomsorgsdirektoratet, Postboks 694, 4305 SANDNES
Kriminalomsorgens Høyskole og Utdanningscenter KRUS, Postboks 1, 2001 LILLESTRØM

Informasjonsskriv til deltakere i intervju om "Grensedragning under åpen soning" (arbeidstittel)

Hei! Mitt navn er Marie Cathrine Løver Thu og jeg er en 25 år gammel sosiologi student ved NTNU i Trondheim. Jeg går mitt femte og siste år, og skal skrive masteroppgave våren 2020. I den forbindelse har jeg lyst til å skrive om hvordan innsatte oppfatter grenser lagt over dem, samt selv konstruerer grenser i forhold til sin soning i lavsikkerhets fengsler i Norge, og derfor har jeg lyst til å intervju deg.

Grunnen for at jeg ønsker å skrive om dette er nysgjerrighet fra det at jeg selv har vokst opp som nabo til lavsikkerhetsfengselet Hassel og pleide å gå igjennom fengsels området som skolevei årene på barne- og ungdomsskolen, og det var vel ikke før jeg gikk i femteklasse at jeg oppdaget at det var et fengsel. Når jeg som en del av samfunnet ikke opplevde noen klare grenser for hva som var fengselet og hva som var "storsamfunnet" er det interessant å se hvordan innsatte selv opplever eventuelle grenser mellom soning og frihet.

Da lavsikkerhets fengsler, også kalt åpne fengsler på folkemunne, har som funksjon å gi innsatte en tilnærmet normal hverdag, i henhold til normalitetsprinsippet i kriminalomsorgen, vil det være naturlig at ikke de tydelige murene er til stede. Men i min bygd, og kanskje andre steder, har tidligere innsatte bosatt seg i bygda og da lurte jeg på om innsatte under soning lagde grenser slik at etter soning den tidligere innsatte ikke opplever overvåkning eller andre følelser av soningsforhold også etter endt soning. Det har vært en del fokus på hvordan fengselet som institusjon i moderne tid flyter ut i storsamfunnet, men det har ikke vært mye fokus på hvordan

innsatte selv opplever dette. Og hvordan innsatte reagerer til dette for å kunne beskytte seg selv og dette er det jeg vil se på.

På bakgrunn av dette ønsker jeg å utføre en kvalitativ studie der jeg intervjuer innsatte som for tiden soner ved Leira lagsikkerhetsfengsel et av Norges mest åpne fengsel. Hensikten med intervjuene er å undersøke hvordan innsatte opplever grensene ved fengslene, og hvordan innsatte ved behov selv setter grenser i egen soning for å skille områdene "soning" og "frihet". Jeg er også åpen for andre perspektiver og synspunkter knyttet til temaet, og jeg styres mye av nysgjerrighet og ønske om å forstå.

Intervjuet vil vare mellom 30-60 minutter, alt etter hvor mye du har lyst til å dele med meg. Ved tillatelse vil det bli tatt opp på en lydopptaker, men dersom du ikke er komfortabel med dette kan jeg notere for hånd. Spørsmålene vil ha en åpen struktur der jeg ofte spør hvordan du opplever, mener eller føler om noe knyttet til temaet. Som informant får du også muligheten til å fremme egne synspunkter uavhengig av spørsmålene som blir stilt. Materialet jeg får av intervjuene vil bli brukt i masteroppgaven min i form av sitater som blir helt anonymisert der jeg vil gi alle informanter nye navn og all informasjon som kan være identifiserbart vil bli fjernet, eksempler på slik informasjon er nøyaktig alder, utseende, steder og hendelser som blir nevnt. Dette gjelder også andre personer som blir nevnt under intervjuet. Dataene fra intervjuene blir anonymisert når intervjuet blir transkribert og vil kun lagres i anonymisert stand og de eneste som vil ha tilgang til disse dataene vil være meg og min fagveileder, og vil bli slettet når prosjektet er ferdig, som er innleveringsdatoen for masteroppgaven 6. juni 2020.

I en periode på 2 uker vil jeg i januar/februar få lov til å være med i den daglige driften på Leira gartneri og drive deltagende observasjon, dette går ut på at jeg får lov å være med å jobbe og se hvordan det er å være her på Leira. I den sammenheng vil det bli gjort noen feltnotater som også vil være en del av datamaterialet i masteroppgaven. Disse notatene vil være mine personlige tanker og følelser, og vil ikke omfatte personinformasjon, identifiserbar informasjon om individer, eller beskrivelser av mennesker og hendelser som kan identifiseres.

Som informant har du mange rettigheter i en intervjusituasjon. Du har full rett til å trekke deg uansett tidspunkt, både før, under og etter intervjuet er gjort. Du har også rett til å be om innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet i sammenheng med informasjon som

har kommet frem i intervjuet. Som informant har du også rett til å klage til datatilsynet om du mener personopplysninger ikke er behandlet på en tilfredsstillende måte. Dersom du føler du ble misforstått, ikke fikk fortalt alt du ville eller har spørsmål knyttet til oppgaven vil jeg gjerne at du tar kontakt med meg!

Til slutt vil jeg takke deg for at du velger å stille til intervju

Jeg setter utrolig stor pris på det.

Marie Cathrine Løver Thu. Sosiologi masterstudent ved NTNU.

mcthu@stud.ntnu.no, 406 31 571

Kontaktinformasjon:

Fagveileder: Johan Fredrik Rye, 992 73 088, johan.fredrik.rye@ntnu.no

KDI: 404 38 800, postmottak-8005@kriminalomsorg.no

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har det øverste faglige og administrative ansvaret for kriminalomsorgen, og opptrer som personvernsombud

Samtykkeskjema for deltakere i intervju om "Grensedragning under åpen soning" (arbeidstittel)

Gjennom dette skjemaet samtykker jeg, _____ at jeg har lest informasjonsskrivet knyttet til intervjuet om "Grensedragning under åpen soning" (arbeidstittel) av Marie Cathrine Løver Thu.

- Jeg har forstått at alle utsagn fra intervjuet blir anonymisert samt andre aktører som blir nevnt i intervjusituasjonen.
- Jeg har forstått at jeg kan trekke meg både før, under og etter intervjuet er gjort.
- Jeg har forstått at jeg blir gitt et fiktivt navn i masteroppgaven og at alle personopplysninger som kommer frem blir fjernet/anonymisert.
- Jeg har forstått at mine opplysninger og svar i intervjuene blir slettet etter oppgaven er levert, 6. juni 2020.
- Jeg har forstått de rettighetene jeg har knyttet til behandlingen av personopplysninger.
- Jeg har forstått at jeg har rett til å klage inn til datatilsynet om jeg ikke føler mine opplysninger er håndtert forsvarlig.

Med dette gir jeg tillatelse til at mine svar, i anonymisert form, blir brukt i masteroppgaven til Marie Cathrine Løver Thu

_____
Dato/Sted

_____
Underskrift

Intervjuguide: (innsatte)

Før vi begynner vil jeg gjerne uttrykke takknemligheten min for at du vil stille til intervju. Ditt bidrag er viktig for å belyse temaet. Jeg vil gjerne bruke lydopptaker så lenge du ikke har et problem med det, og du kan når som helst gi beskjed dersom du vil at jeg skal skru den av. Vil også minne deg om at du kan når som helst trekke deg, både før, under og etter intervjuet er gjort. Om du har noen spørsmål om oppgaven eller intervjusituasjonen vil jeg gjerne svare deg. Tusen takk for at du stiller til intervju.

1. Oppvarmingsspørsmål:

- Kan du begynne med å fortelle litt om deg selv?
  - Er du fra området?
  - Har du vært i nærheten av Leira før du skulle sone?
  - Hva gjorde du før du startet soningen?
  - Hvilket nivå av utdanning har du?
  - Har du noen hobbyer eller en interesse for noe som du pleier å gjøre på fritiden?
    - før soning/under soning?
- Har du lyst til å fortelle om hva du nå soner en dom for? (helt frivillig)
  - Hvor lang er dommen du soner?
  - Hvor lenge har du igjen av denne dommen?
  - skal du ut etter å ha sonet 2/3?
  - Har du sonet før?
    - EK
    - Paragraf 12
    - Høysikkerhet
    - Lavsikkerhet
- Har du sonet på et høysikkerhetsfengsel før du kom til Leira?
  - Hva er i dine øyne noen av de største forskjellene med å sone på Leira vs. andre sonings alternativer du har sonet på?

2. Nå skal vi ha noen spørsmål om soningsforhold:

- Hvordan har du det?
- Hvordan sysselsetting har du hatt her på Leira?
  - Er du fornøyd med den sysselsettingen du har?
  - Kennel:
    - Når du går tur med hundene, hvor går du da?
    - Føler du på det at du må holde noen spesifikke ruter?
    - Har du noen gang følt deg overvåket eller under spesifikk kontroll på disse turene?
    - Føler du på en spesiell frihet når du går med hundene?
    - Kan du endre på rutene du går?
- Hvilke type fritids aktiviteter har du vært med på i løpet av tiden her?
  - hva synes du om tilbudet av slike aktiviteter?

- Kan dere velge selv hva slags aktiviteter som tilbys?
  - er det noen begrensninger?
- Tar alle aktiviteter plass utenfor Leira?
- Jeg har hørt at dere kan sykle, Har du benyttet deg av sykkelrundene?
  - Hvis ja, hvor syklet du da?
  - Har Leira kontroll over hvor du sykler?
  - er det alltid samme rute?
- Dere har en trimløype, en kort og en lang, hva synes du om denne?
  - Kan dere endre på ruta?
  - Går du ofte med andre eller alene?
- Kan dere gå turer utenfor trimløypetiden?
- Dere har handle dager, hvilke dager er dette?
  - Går dere dit/kjører dere?
  - Hvor mange er med på handleturene?
  - Er det alltid med en ansatt?
  - Er den ansatte med inn i butikken?
  - Er det alltid samme butikk?

3. Nå skal vi snakke litt og område og grenser:

- Hva vil du si er de ytre grensene til Leira?
  - Er dette synlige grenser?
  - Hvorfor er dette grensene til Leira?
- Det er ikke gjerder rundt Leira, ble de gitt beskjed hvor "grensene" for området er når du først kom hit?
- Opplever du det slik at området til Leira er mer utvidet/mer innskrenket enn det du fikk informasjon om når du først kom hit?
- Er det noe utenfor det spesifikke området for Leira du føler er en del av Leira?
- Hvordan forholder du deg til Leira som område/fengsel?
- Føler du deg overvåket?
  - Er det steder du ikke føler deg overvåket? (mer eller mindre)?
  - hvorfor/hvorfor ikke tror du?
  - Når vi er inne på overvåkning, hav anser du som hovedoppdraget (jobben) til de ansatte?
- Hvis du går med hund/har syklet:
  - Hva er yttergrensa for disse turene?
  - har dere fått spesifikk informasjon om dette?

4. Jeg vil nå gå litt over på området om, permisjon:

- Har du hatt permisjon i tiden på Leira?
  - Hvis ja, hvordan føltes det å ha permisjon?
  - Er det steder du ikke har lov å dra på permisjon?
- Har du noen gang følt deg overvåket på permisjon?
- Er det steder du ikke vil dra på permisjon?
  - hvorfor/hvorfor ikke?

5. Fremtiden og friheten:

- Kunne du tenkt deg å bli boende i området etter soning?
  - Hvorfor/hvorfor ikke?
- Trur du fengselet har påvirket hvordan du ser på ulike områder i Trondheim?
  - Hvorfor/hvorfor ikke?
- Steder du har vært som innsatt, vil du tenke annerledes rundt å besøke disse stedene når du er ute? /typ steder hvor aktiviteter har funnet sted)
  - Hvorfor/hvorfor ikke?
  - Har du tenkt over dette?
    - hvis ikke, tenk litt på det nå, noe du vil legge til?
    - Hvis du har, hva har du tenkt på da?
- Har du noen eksempler på steder du har vært i sammenheng med soning, som du ikke vil dra etter soning?
- Hva gleder du deg mest til med å være ferdig med soningen?
- Hva vil du si er de største utfordringene du vil møte når du er ferdig med å sone?

6. Tanker om fengsel og straff:

- Syns du Leira er et godt alternativ til soning i lukket/høysikkerhets fengsel?
  - Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva syns du om straffen du har fått for dommen din?
  - Er den for mild/streng?
- Hva synes du er det verste med å sone her på Leira?
- Hva synes du er det beste med å sone her på Leira?
- Hvis du skulle selv valgt straffen du skulle ha, hva ville du valgt og hvorfor?

7. Avslutning: Da er vi kommet til de avsluttende spørsmålene:

- Vi har nå snakket litt sammen, og jeg har vært her i noen uker på Leira, sånn sett når du har hørt om hva jeg tenker og kanskje hva jeg vil skrive om er det noe du mener er interessant for meg å tenke på, se på og burde ha med meg inn i studien?
- Er det noe jeg ikke har spurt om som jeg burde ha spurt om?
- Har du noen spørsmål til meg?
- Har du noe mer du vil legge til?
-

Tusen takk for at du stilte til intervju, Dersom du har spørsmål vil jeg gjerne svare deg, både nå eller senere, bare ta kontakt med Miriam så kan hun sette deg i kontakt med meg.

